

Rimske zlatne naušnice iz Arheološkog muzeja u Zagrebu

Perok, Nikoleta

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2012**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:300:676701>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[AMZdepo - Repository of the Archaeological Museum in Zagreb](#)

RIMSKE ZLATNE NAUŠNICE

IZ ARHEOLOŠKOG MUZEJA U ZAGREBU

ROMAN GOLD EARRINGS
FROM THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM IN ZAGREB

RIMSKE
ZLATNE
NAUŠNICE
iz Arheološkog muzeja
u Zagrebu

Roman Gold Earrings
from The Archaeological Museum in Zagreb

Impresum

Impressum

Nakladnik / Publisher

Arheološki muzej u Zagrebu
Trg Nikole Šubića Zrinskog 19
www.amz.hr

Za nakladnika / For the Publisher

Jacqueline Balen

Autorica teksta / Author of the text

Nikoleta Perok

Autorice izložbe / Authors of the exhibition

Dora Kušan Špalj, Nikoleta Perok

Likovni postav / Exhibition design

Nikolina Jelavić Mitrović

Fotografije / Photographs

Igor Krajcar

Oblikovanje i priprema za tisak / Design & DTP

Srećko Škrinjaric

Lektura / Proof Reading

Božena Bunčić, Silvija Legin

Prijevod / Translation

Mirna Lutje Furdek

Restauracija zlatnih naušnica**/ Conservation of gold earrings**

Damir Doračić, Slađana Latinović, Edina Balić

Tehnička realizacija izložbe / Technical assistance

Ivan Troha, Robert Vazdar, Damir Zbukvić

Tisak / Press

Tiskara Zelina d.o.o.

Naklada / Print Run

300 primjeraka / copies

Tiskanje kataloga i realizaciju izložbe**financijski su pomogli**

Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

ISBN 978-953-6789-69-6

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 825770.

RIMSKE
ZLATNE
NAUŠNICE

iz Arheološkog muzeja
u Zagrebu

Roman Gold Earrings
from The Archaeological Museum in Zagreb

Sadržaj

Contents

Uvod	
Introduction	7
Tipovi rimskih naušnica	
Types of roman earrings	8
Kopčanje	
The fastening mechanism	12
Tipovi zlatnih naušnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu	
Types of golden earrings from the Archaeological Museum in Zagreb	15
Katalog	
Catalogue	33
Literatura	
Bibliography	62

Rimske zlatne naušnice čine znatan dio Antičke Zbirke zlatnog nakita Arheološkog muzeja u Zagrebu, koja sadržava i sve ostale oblike osobnog nakita – narukvice, prstenje, lančiće, privjeske. Većinom se radi o slučajnim nalazima s raznih antičkih lokaliteta: Sisak (*Siscia*), Solin (*Salona*), Kostolac (*Viminacium*), Srijemska Mitrovica (*Sirmium*) i dr. Jedan dio nalaza dospio je u Muzej kao poklon ili putem otkupa, a velik broj koji potječe iz Siska nađen je prilikom jaružanja korita rijeke Kupe 1900. – 1912./13. god.¹

Katalog rimskih zlatnih naušnica sadržava fotografije i detaljne podatke o izgledu i načinu njihova nošenja i kopčanja. Uz inventarne brojeve predmeta navedeni su i podaci o načinu i vremenu nabave pojedinih primjera. Budući da se radi uglavnom o slučajnim nalazima, datacija je bazirana na tipološkoj analizi i usporedbi sa sličnim primjercima naušnica iz raznih antičkih centara i muzeja.²

Za proučavanje tehnologije izrade pojedinih tipova naušnica izuzetno je korisna bila suradnja s dizajnerom nakita Z. Odrčićem, koji je izradio kopije više tipova zlatnih naušnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu. Na nekoliko primjera predstavljene su i tehnološke faze njihove izrade.

¹ *Muzeopis* 1996: 103. str., *Thesaurus Colapis fluminis* 2012.

² *Aquincum* (Facsady 2009.); *Viminacium* (Zotović 1995; Popović 1996; 2001; Milovanović 2004; 2006.); *Siscia* (Košćević 1991.), *Salona* (Višić-Ljubić 2002.).

Roman gold earrings represent a significant section of the classical antiquity gold jewellery collection of the Archaeological Museum in Zagreb, which also includes other types of personal jewellery – bracelets, rings, necklaces, and pendants. The items are mostly random finds from various sites: Sisak (*Siscia*), Solin (*Salona*), Kostolac (*Viminacium*), Sremska Mitrovica (*Sirmium*) etc. One part of the finds was donated to the Museum or was purchased, while a large number of items from Sisak was discovered during the dredging of the bed of the river Kupa in 1900 – 1912/13.¹

The Roman earrings catalogue contains photographs and detailed information on the appearance of the earrings, the way they were worn, and the methods of fastening them. In addition to the inventory numbers, details on how and when specific items were obtained are also provided. As we are mostly talking about random finds, the items were dated by conducting a typological analysis and comparing them with similar earrings from other classical antiquity centres and museums.²

The cooperation with jewellery designer Z. Odrčić, who crafted replicas of several types of gold earrings from the Archaeological Museum in Zagreb, was exceptionally useful in studying the production technology of individual earring types. Several examples illustrate various technological phases of production.

¹ Catalogue of the *Muzeopis* exhibition, 1996; p.103; Catalogue of the *Thesaurus Colapis fluminis* 2012.

² *Aquincum* (Facsady 2009.); *Viminacium* (Zotović 1995; Popović 1996; 2001; Milovanović 2004; 2006.); *Siscia* (Košćević 1991.), *Salona* (Višić-Ljubić 2002.).

Tipovi rimskih naušnica

Naušnice (*inaures*) koje su uz ukrasne igle i dijademe činile dio tzv. nakita glave nošene su tijekom cijelog rimskog perioda. O njihovoj velikoj popularnosti svjedoče brojni prikazi žena na freskama i mozaicima iz Pompeja, portreti iz Fayuma, skulpture iz Palmire i dr. Antički autori Plinije Stariji, Ovidije, Juvenal i Seneka u svojim djelima daju vrlo zanimljive podatke o upotrebi naušnica. Tako Plinije Stariji u svom djelu *Naturalis historia* daje opširne podatke o zlatu, dragom kamenju, kao i o vrijednosti bisera ili bisernih naušnica te navodi da "nema nijednog dijela tijela koji stvara veće troškove našim ženama kao biseri koji su u njihovim ušima".³

Prema obliku kopče za vješanje na uho, naušnice se mogu podijeliti u dvije osnovne skupine: naušnice s prstenastom karičicom i naušnice sa S-kukicom. Svaki od ovih tipova imao je svoje brojne varijacije, tako da katkad isti način ukrašavanja nalazimo s dva različita oblika kopčanja.

Prvu skupinu čine naušnice od žice savijene u obliku prstenaste karičice, koja može biti zatvorenih ili otvorenih krajeva.

Kod zatvorenih karičica jedan kraj žice je stanjen u trn ili savijen u kukicu, dok je drugi kraj savijen u obliku petlje. Katkad su im krajevi žice dodatno namotani ili prebačeni jedan preko drugog i potom spiralno namotani na suprotnim ramenima karike. Otvorene karičice nemaju sistem za zakopčavanje, već su im jedan ili oba kraja stanjeni ili pak ravno odsječeni.

³ Plinije Stariji, N. H. XI. 136.: "...*nec in alia parte feminis maius impendium margaritis dependentibus...*"

Types of roman earrings

Earrings (*inaures*), together with decorative pins and diadems, belonged to the so-called head ornaments, and they were used during the whole Roman period. Their popularity is witnessed by numerous depictions of women on the frescoes and mosaics from Pompeii, the Fayum portraits, the sculptures from Palmyra, etc. The works of classical antiquity authors Pliny the Elder, Ovid, Juvenal and Seneca provide interesting information about the use of earrings. In his work *The Natural History (Naturalis historia)*, Pliny the Elder writes elaborately about gold, precious stones and the value of pearls or pearl earrings, stating that "there is no part of the body that creates a more enormous expense for our women, in the pearls which are suspended from them."³

Based on the form of the element by which they were attached to the ear, earrings are divided into two basic groups: hoop earrings and earrings with an S-shaped hook. There are numerous varieties within each of these types, and it is possible for a certain type of ornamentation to appear with two different fastening mechanisms.

The first group comprises earrings made of wire bent into a hoop, whose ends can be open or closed. In case of a closed hoop one end of the wire tapers to a point or is bent into a small hook, while the other end is bent into an eye. The ends of the wire were sometimes additionally twisted, or they crossed each other and were then spirally wound around the opposite shoulders of the hoop. Open hoops had no clasping system. One or both ends of the hoop were tapered or cut off in a straight line.

³ Pliny the Elder, N. H. XI. 136.: "...*nec in alia parte feminis maius impendium margaritis dependentibus...*"

Izgled naušnica s prstenastom karičicom karakteriziraju jednostavni oblici od zlatne žice, uglavnom kružnog presjeka, koja je mogla biti glatka ili pak tordirana. Karičica je mogla biti dodatno ukrašena spiralnim namotajima žice, kalotama od iskucanog zlatnog lima, a kod onih najjednostavnijih ukrašavanje se izvodilo pukim raskucavanjem petlje.

Složeniji oblici kombinirani su s raznim privjescima i ležištima od zlatnog lima, raznobojnog dragog ili poludragog kamenja, staklene paste i bisera. Kombinacijom različitih perli dobivao se izraženi koloristički dojam nazvan *uniones*.

Kao poseban tip naušnica s prstenastom karičicom možemo izdvojiti one s ukrasnom glavom naočarastog oblika, ukrašene filigranom i granulacijom s motivom Heraklova čvora.

Drugu skupinu čine naušnice kod kojih je žica za provlačenje savijena u obliku slova S te je pričvršćena za stražnju stranu naušnice. Najjednostavniji primjerci izrađivani su od glatke zlatne žice koja je pričvršćena na ukrasnu glavu od zlatnog lima. Ipak su prevladavali oblici s ukrasnom glavom koju je činila jedna ili dvije trake iskucanog zlatnog lima, a koje su držale različite perle, najčešće od smaragda. Ovakav tip ukrašavanja naušnica raznim varijacijama dovodi do novih složenijih oblika. Najpoznatije među njima su naušnice *a spicchio di sfera*, koje imaju ukrasnu glavu u obliku kalote od iskucanog zlatnog lima, te tip *a baretta*, koji je dobio ime prema horizontalnoj prečkici od zlatnog lima s koje su visjela dva ili tri privjeska. Plinije Stariji naziva ih *crotalia*⁴ jer su privjesci na naušnicama stvarali zvuk poput glazbenog instrumenta sličnog kastanjetama. Oba tipa javljaju se u 1. st. pr. Kr. kao proizvodi italskih radionica u Kampaniji. Nalazimo ih u većem broju u Herculanumu i Pompejima, ali već u prvoj pol. 2. st. upotreba tipa *a spicchio di sfera* je vrlo rijetka, dok tip *a baretta* ipak traje duže – sve do 3. st.⁵

⁴ Plinije Stariji, N.H. IX, 114

⁵ Mihovilić 1979: 229

Hoop earrings are characterized by simple forms crafted from gold wire, mostly circular in diameter, whose surface could be smooth or spirally twisted. The hoop could be additionally embellished with spirally twisted wire or gold sheet semi-spheres, while a flattened loop was the only embellishment on the simplest examples.

Complex forms were combined with various pendants, gold sheet settings, multicoloured precious or semi-precious stones, glass paste and pearls. Combining various beads resulted in a pronounced colouristic effect known as *uniones*.

A special type of hoop earrings consists of earrings with a spectacle-shaped head embellished with filigree work and granulation to create the Hercules' knot motif.

A separate group is formed by earrings whose suspension wire is bent into an S-shape and attached to the back side of the earring. The simplest examples of such items were made of smooth gold wire attached to a head made of gold sheet. Forms with a decorative head consisting of one or two bands of flattened gold sheet holding various beads, in most cases emerald, were the most numerous. Introducing variations in the embellishment of earrings lead to the development of new, more complex forms. The best known among them are the *a spicchio di sfera* earrings with a head in the shape of a semi-sphere made of flattened gold sheet, and the *a baretta* earrings, named after the horizontal bar made of gold sheet from which two or three pendants were suspended. Pliny the Elder called them *crotalia*⁴ because the sound created by the pendants resembled the sound of a musical instrument similar to castanets. Both types appeared in the 1st c. B.C. as products of Italic workshops in Campania. There were numerous finds of these types in Herculaneum and Pompeii, but the *a spicchio di sfera* type was very rare already in the first half of the 2nd c., while the *a baretta* type survived longer, until the 3rd c.⁵

⁴ Pliny the Elder N.H. IX, 114

⁵ Mihovilić 1979: 229

Iz konstrukcije naušnica *a baretta* razvijaju se luksuzni primjerci, s prečkom koja nosi s donje strane i do 4 privjeska, a s gornje ukrasnu glavu u obliku rozete s raznim motivima. Izvedene su urezivanjem, žlijebljenjem, prolamanjem ili tehnikom ažuriranja tzv. *opus interrasile* što se javlja u 3. st. i traje tijekom gotovo cijelog 4. st.

Kronološki gledano obje skupine naušnica bile su u upotrebi u isto vrijeme. Prilikom datiranja mora se uzeti u obzir da su se naušnice, kao uostalom i drugi nakit, dugo čuvale u obitelji. Tako da su upotrebljavane naraštajima. Stoga im je vrlo teško odrediti vrijeme nastanka, a pogotovo kod slučajnih nalaza.

The *a baretta* design served as basis for the development of luxurious items with a horizontal bar supporting up to four pendants attached to its underside, and a rosette-shaped head with various motifs placed above the bar. The rosettes were created by engraving, grooving, and perforation, or by using an openwork technique known as *opus interrasile* which appeared in the 3rd c. and remained in use almost during the whole 4th c..

Chronologically speaking, both earring groups were used simultaneously. Attempts to date them must take into consideration the fact that earrings, just like other jewellery items, were kept in families for a long time and were used by several generations. It is therefore very difficult to determine when they were produced, especially in cases of random finds.

Naušnica s prstenastom karičicom (kat. 22) i naušnica sa S-kukicom (kat. 32)
Isti način ukrašavanja javlja se na dva različita oblika kopčanja.

Hoop earring (cat. 22) and earring with S-shaped hook (cat. 32)
The same ornamentation appears with two different fastening mechanisms.

Kopčanje

Plinije Stariji navodi običaj bušenja ušiju⁶, koje se vjerojatno radilo već u ranom djetinjstvu, što potvrđuju i fajumski portreti mladih djevojaka, kao i nalazi naušnica nađeni u dječjim grobovima.

Naušnice u obliku prstenaste karičice završenih krajeva mogle su se nositi samo u slučaju probušenih ušiju. Uobičajeni sistem zakopčavanja s pomoću petlje i kukice sugerirao je da su se povremeno skidale. Kod nekih primjeraka žica je savijena tako da se naušnice nisu mogle otkopčavati. Skidanje naušnica bilo je u tom slučaju teško, pa se stoga može pretpostaviti da se takve varijante nisu ni skidale jednom kada su bile pričvršćene na uho.

Kod nekih tipova naušnica s karičicom otvorenih krajeva također nije bilo nužno bušenje ušiju, već su mogle biti prišivene na vrpцу.⁷

Za naušnice sa žicom savijenom u obliku slova S uši su mogle biti probušene, ali kod pojedinih primjeraka S-kukica savijena je na način koji bi mogao upućivati na to da su nošene i kod neprobušenih ušiju. Na taj način S-kukica bi stiskala uho odozdo kao kod današnjih naušnica na klipsu.⁸

Kod četiri primjerka naušnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu mogao bi se pretpostaviti takav način nošenja (kat. 42, 46, 47, 53). Naušnice iz Siska su identične, tako da su vjerojatno imale isti oblik S-kukice, koja je sada kod primjeraka kat. 42 i kat. 47 poprilično deformirana, tako da to ne možemo sa sigurnosti tvrditi. Ipak se ovaj tip u većini slučajeva nosio na probušenim ušima. Kod velikog broja naušnica sa S-kukicama može se primijetiti da je žica na kraju savijena u malu omču, koja je vjerojatno osiguravala naušnicu da ne ispadne.

⁶ Plinije Stariji, NH XII, 1.2, "... *ad hoc excogitata sunt urium vulnera, nimirum quoniam parum erat collo, crinibus, manibus gestari, nisi infoderentur etiam corpori...*"

⁷ Zotović 1995: 233–234 (tip 1)

⁸ Fácscady 2007: 51; 2008: 236; 2009: 78

The fastening mechanism

Pliny the Elder mentions the tradition of piercing the ears, probably performed in early childhood, as evidenced by the Fayum portraits of young girls and earrings found in children's graves.⁶

Closed hoop earrings could be worn only if the ears were pierced. The common hook-and-eye fastening mechanism suggests the earrings were occasionally removed. On some examples the wire was bent in such a way as to disable the unfastening of the earrings. This made them very difficult to remove, which leads to the conclusion that once fastened to the ear, such earrings remained there.

Some open hoop earring types did not require ears to be pierced as they could be sewed on a band.⁷

Earrings with an S-shaped hook could have been worn in pierced ears, but the S-shaped hook on some examples is bent in such a way as to suggest the earrings could have been worn even if the ears were not pierced. The S-shaped hook would clasp the ear from below, similar to modern clip-on earrings.⁸

It can be supposed that four items from the Archaeological Museum in Zagreb were worn in this way (cat. 42, 46, 47, 53).

The earrings from Sisak are identical, which means they probably had the same form of the S-shaped hook. However, since the hook on items numbered cat. 42 and cat. 47 is quite deformed, this cannot be established with certainty. Still, this type of earrings was in most cases worn in pierced ears. The end of the wire on a large number of earrings with an S-shaped hook is bent into a small hoop, which probably helped prevent the earring from falling out.

⁶ Pliny the Elder, N.H. XII, 1.2 "... *ad hoc excogitata sunt urium vulnera, nimirum quoniam parum erat collo, crinibus, manibus gestari, nisi infoderentur etiam corpori...*"

⁷ Zotović 1995: 233–234 (type 1)

⁸ Fácscady 2007: 51; 2008: 236; 2009: 78

Tipovi zlatnih naušnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu

Na osnovi tipološke analize provedene nad zlatnim naušnicama iz Arheološkog muzeja u Zagrebu može se utvrditi da su u jednakom omjeru zastupljena oba glavna tipa; s prstenastom karičicom (tip 1) i sa S-kukicom (tip 2). Kod onih sa S-kukicom primjećuje se veća raznolikost u stilu ukrašavanja i zastupljeni su kod većine primjeraka iz Siska. Materijal koji je dospio u Muzej uglavnom s područja Srbije pripada tipovima s prstenastom karičicom ili sa S-kukicom i ukrasnom perlom (tip 2.3).

Kronološki gledano najveći broj naušnica pripada razdoblju od 2. do 4. st., osim jedne lijevane naušnice (kat. 1) koja je ujedno i najmlađi primjerak datiran u 5. st.

Tipovi *a baretta*, ukupno sedam komada iz Siska (tip 2.8), datiraju se od 1. do 3. st.

Stilski gledano prisutne su sve tehnike ukrašavanja od jednostavnih žičanih ukrasa, granulacije i pseudogranulacije pa sve do složenijih polikromnih kombinacija nastalih upotrebom raznih perli, uglavnom od smaragda i bisera. Najluksuzniji primjerci izvedeni su tehnikom prolamanja s motivima trokuta i pelte, koji tvore ukrasnu glavu u obliku rosete (tip 2.9). Posebno su zanimljive naušnice bogato ukrašene tehnikom filigrana i granulacije s motivima Heraklova čvora (tip 1.6). Naušnice su osim dekorativne funkcije imale i apotropejsko značenje (vjerovalo se da štite od bolesti i zla).

Types of golden earrings from the Archaeological Museum in Zagreb

The typological analysis of gold earrings from the Archaeological Museum in Zagreb showed that both main types were present in equal proportions: hoop earrings (type 1) and S-shaped hook earrings (type 2). Earrings with an S-shaped hook display more variety in the style of embellishments, the majority of processed items from Sisak belong to S-shaped hook.

The material that came to the Museum mostly from the area of Serbia belongs either to the hoop earring type or the S-shaped hook type with a decorative bead (type 2.3).

The majority of earrings date from the period between the 2nd and the 4th c., with the exception of one cast earring (cat.1), which is also the most recent item, dated to the 5th c.. The seven *a baretta* type items from Sisak (type 2.8) are dated to the period between the 1st and the 3rd century.

Regarding the style of ornamentation, all ornamentation techniques are present, ranging from simple wire ornaments, granulation and pseudo-granulation to complex polychromatic combinations created by using a variety of beads, mostly emerald and pearls.

The most luxurious items were made using the perforation technique, with triangular and *pelta* motifs forming a rosette-shaped decorative head (type 2.9). Earrings with the Hercules' knot motif, richly embellished with filigree work and granulation (type 1.6), are especially interesting. In addition to their decorative function, earrings also had an apotropaic role, i.e. were believed to ward off evil.

Tip 1. Naušnice u obliku prstenaste karičice

Tip 1.1. Naušnice u obliku otvorene prstenaste karičice (kat. 1)

Ovaj tip karakteriziraju naušnice u obliku prstenaste karičice s otvorenim krajevima, koji su mogli biti stanjeni, ravno odsječeni ili zaobljeni. Među primjercima iz Arheološkog muzeja u Zagrebu zastupljena je jedna lijevana naušnica ovog tipa, masivne zlatne karičice, zadebljane po sredini, sa stanjenim i otvorenim krajevima iz Surduka (kat. 1).

Vrlo sličan primjerak iz Novih Banovaca (*Burgenae*) nalazi se u zbirci Narodnog muzeja u Beogradu te je datiran u 5. st.⁹ U ovoj varijanti pojavljuju se i primjerci od srebra, s nekropola iz Kostolca (*Viminacium*), datirani od 5. do 6. stoljeća. Vjerojatno nisu bile nošene u ušnim školjkama, već su bile prišivane na vrpцу ili maramu, a pokazuju sličnost s lunulastim privjescima, koji su bili omiljeni kod Rimljana.¹⁰

Tip 1.2. Naušnice s prstenastom karičicom, otvorenih ili zatvorenih krajeva s alkom za privjesak (kat. 2 – 4)

Kod ovih naušnica prstenasta karičica mogla je biti otvorenih i stanjenih krajeva, s alkom zalotanom za donji dio karičice, s koje je visio privjesak s perlama. Tom tipu pripada naušnica iz Benkovaca (kat. 2) bez privjeska, kao i par naušnica (kat. 3) iz Lipovače, na kojima su ostali sačuvani privjesci sa smaragdima. Primjerci bez privjesaka s nekropola iz Viminacija prisutne su u kasnoantičkom razdoblju.¹¹

Naušnica iz Male Mitrovice (kat. 4) druga je varijacija ovog tipa, s prstenastom karičicom zatvorenom petljom i kukicom. Slični primjerci s dužim žičanim privjescima na koje su nanizane perle datiraju se od 2. do 4. st.¹²

⁹ Popović 1996: kat. 1, tip I, var. 1.

¹⁰ Milovanović et al. 2006: 63, tip I, var. c; Zotović 1995: 233–234 (tip 1).

¹¹ Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 211; Popović 1996: tip I, var. 1a.

¹² Popović 1996: kat. 2, 3, 4; Milovanović 2006: var. 1 b1, BMCJ: kat. 2684, 2685; Jovanović 1978: kat. 12.

Type 1 Hoop earrings

Type 1.1 Open hoop earrings (cat. 1)

This type comprises hoop earrings with open ends which could be tapered, cut off in a straight line, or rounded. Among the examples from the Archaeological Museum in Zagreb there is one cast earring of this type from Surduk (cat. 1) with a massive gold hoop, made thicker in the middle, with tapered open ends.

The collection of the National Museum in Belgrade contains a very similar item from Novi Banovci (*Burgenae*) dated to the 5th century.⁹ Some silver items from the Kostolac (*Viminacium*) necropolis, dating from 5th–6th century also belong to this variant. These were probably not worn on the earlobes, but sewed on a ribbon or a scarf, and they bear resemblance to *lunula*-shaped pendants which were very popular among the Romans.¹⁰

Type 1.2 Open or closed hoop earrings with a pendant loop (cat. 2 – 4)

The hoop of these earrings could have open and tapered ends, with a loop brazed onto the lower part of the hoop from which a bead pendant was suspended. An earring from Benkovac (cat. 2) without a pendant belongs to this type, together with a pair of earrings from Lipovača (cat. 3), whose emerald pendants are preserved. Examples without pendants from the Kostolac necropolises were still present during the Late Antiquity period.¹¹

An earring from Mala Mitrovice (cat. 4) represents another variation of this type, with a hook and eye to close the hoop. Similar examples with longer pendants made of wire with beads threaded on it are dated to 2nd–4th c.¹²

⁹ Popović 1996: cat. 1, type I, var. 1

¹⁰ Milovanović et al. 2006: 63, type I, var. c; Zotović, 1995: 233–234 (type 1)

¹¹ Exhibition catalogues 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 211; Popović 1996: type I, var. 1a

¹² Popović 1996: cat. 2, 3, 4; Milovanović 2006: var. 1 b1, BMCJ: cat. 2684, 2685; Jovanović 1978: cat. 12

Tip 1.3.

Naušnice s prstenastom karičicom zatvorenih krajeva, sa ili bez privjesaka (kat. 5 – 16)

Ovoj skupini pripadaju naušnice s jednostavnom prstenastom karičicom savijenom u petlju i kukicu. Karičice mogu imati šire raskucanu petlju kao kod parova naušnica (kat. 10 – 12) koja je mogla dodatno biti ukrašena granulom (kat. 12). Izrađivane su i od tordirane žice (kat. 13), a katkad u kombinaciji s raznim privjescima (kat. 12, 14, 15). Ove naušnice dosta su brojne i dugo ostaju u upotrebi. Par naušnica s nekropole u Emoni datiran Tiberijevim novcem najraniji je primjerak tog tipa iz prve polovice 1. stoljeća.¹³ Naušnice ovog tipa nađene su u velikom broju tijekom istraživanja nekropola u Viminaciju. Najveći broj primjeraka, njih 45, izrađen je od zlata, 39 od bronce i 19 od srebra, a javljaju se od 2. st. i traju do kraja 4. st.¹⁴ Slučajni nalazi s istog područja, ali s nepoznatih lokaliteta, koji se čuvaju u zbirci Narodnog muzeju u Beogradu, također se datiraju od 2. do 4. st.¹⁵ U isti vremenski okvir ulazi i par naušnica nađenih u grobu prilikom istraživanja antičke Murse (4. st.) te nalazi iz Akvinkuma (3. – 4. st.).¹⁶

Posebnoj varijanti pripada naušnica (kat. 15) s piramidalnim privjeskom na zlatnoj žici koji je obično završavao perlom ili je žica bila obložena bjeličastom pastom. Na nekim primjercima sačuvani su tragovi te paste. Ova vrsta privjesaka jednostavnija je varijanta onih u obliku Heraklova štapa, gdje se ukrašavanjem trebala dočarati struktura drveta. Osim na naušnicama bili su korišteni i kao privjesci na ogrlicama. Na kasnijim primjercima češći su motivi horizontalnih kanelura i pseudogranulacije. O njihovoj popularnosti svjedoči velik broj takvih privjesaka pronađenih u dječjim i ženskim grobovima, kao i činjenica da su izrađene i od jeftinijih materijala – srebra i bronce. Osim dekorativnog, imali su i apotropejsko značenje, kao i drugi motivi koji su vezani uz Heraklov kult, npr. naušnice s Heraklovim čvorom (tip 1.6). Vrlo

¹³ Plesničar-Gec 1972: T. LXII, 9; Mihovilić 1979: 230.

¹⁴ Lj. Zotović 1995: 234 tip II.

¹⁵ Popović 1996: kat. 5–10, tip I var. 2; 2001: kat. 34–35.

¹⁶ Bulat 1989: 285, TIII: 4a, 4b; Fácsady 2009: tip I/b

Type 1.3

Closed hoop earrings, with or without pendants (cat. 5 – 16)

This group encompasses earrings with a simple hoop bent into a hook and an eye. The eye on the hoop can be hammered flat, as is the case with pairs of earrings numbered cat. 10–12, which could be additionally ornamented with a granule (cat. 12). They were also made of spirally twisted wire (cat. 13), and sometimes included various pendants (cat. 12, 14, 15). Earrings of this type are quite numerous and they remained in use for a long time. A pair of earrings from the necropolis of *Emona* is the earliest example of this type, dated by means of Tiberius's coins to the first half of the 1st c..¹³ Many earrings belonging to this type were found during the research of the necropolises in Kostolac. The majority of them, 45 items, are made of gold, 39 of bronze, and 19 are made of silver. They appeared from the 2nd c. onwards and remained present until the end of the 4th c..¹⁴ Random finds from the same area but from unknown sites kept in the collection of the National Museum in Belgrade are also dated to 2nd–4th c..¹⁵ A pair of earrings found in a grave during the research of the classical antiquity town of *Mursa* (4th c.) dates from the same period, together with the *Aquincum* finds (3rd–4th century).¹⁶

Earring numbered cat.15 belongs to a special variant with a pyramid-shaped pendant on gold wire, usually with a bead on its end, or, alternatively, whitish paste coating the wire. Remnants of the paste are preserved on some items. This type of pendants is a simpler variety of those shaped like the club of Hercules, where the embellishments were meant to imitate the structure of wood. Except on earrings, such pendants were also worn on necklaces. Newer items often display motifs of horizontal fluting and pseudo-granulation. Their popularity is evidenced by large numbers of such pendants found in children's and women's graves, and by the fact they were also made of cheaper materials – silver and bronze. Their

¹³ Plesničar-Gec 1972: T. LXII: 9; Mihovilić 1979: 230

¹⁴ Zotović 1995: 234, type II

¹⁵ Popović 1996: kat. 5–10, tip I var. 2; 2001: kat. 33–35.

¹⁶ Bulat 1989: 285, TIII: 4a, 4b; Fácsady 2009: type I/b

sličan primjerak naušnici iz AMZ-a nađen u Akvinkumu, u zatvorenoj grobnoj cjelini, datiran u 3. – 4. st.¹⁷ Naušnice s antičkih lokaliteta Viminacija, Naisusa, Salone i drugih lokaliteta datiraju se u 3. – 4. stoljeće.¹⁸

Budući da je naušnica iz Arheološkog muzeja u Zagrebu slučajni nalaz s područja Novih Banovaca (*Burgenae*), možemo je datirati u isti vremenski period.

Tip 1.4.

Naušnice s prstenastom karičicom zatvorenih krajeva sa spiralnim namotajima u obliku pseudoštita (kat. 17 – 21)

Naušnice ovog tipa imaju malo složeniji oblik karičice od prethodnoga. Kraj žice koji oblikuje petlju spiralno je namotam, tako da predstavlja ukrasnu glavu naušnice u obliku pseudoštita. Izrađene uglavnom od zlata, takve naušnice su vrlo česte u 2. – 3. st. Na području Viminacija pojavljuju se u 2. i traju u 3. st., kao i nalazi iz Akvinkuma iz grobnih cjelina datirani u isti vremenski period. Nalaz iz Osijeka pokazuje da su se nosile i u 4. st.¹⁹

Među naušnicama ovog tipa iz Arheološkog muzeju u Zagrebu zastupljena su i dva primjerka sa žičanim privjescima (kat. 20, 21), od kojih jedan ima žičani privjesak s istim spiralnim motivom.

Tip 1.5.

Naušnice s prstenastom karičicom zatvorenih krajeva s ležištem za kamen (kat. 22 – 24)

Kod ovog tipa na prstenastu karičicu zlatana je zlatna vrpca ili ležište za kamen koje čini ukrasnu glavu naušnice. Okvir ležišta različitog oblika ukrašen je žicom ili granulama, a može imati i privjeske.

Kod naušnice kat. 22 na prstenastu karičicu zalemljena je vrpca od iskucanog zlatnog lima koja drži smaragdni kamen.

¹⁷ Fácsady 2009: 81, kat. 269, tip III/b

¹⁸ Popović 1996: kat. 14, 2001: kat. 43–44; Jovanović 1978: kat. 14–15; Višić Ljubić 2002: kat. 10.

¹⁹ Fácsady 2009: kat. 261, tip II/a; Popović 1996: 19, tip I, var. 4; Bulat 1989: 285, sl.1:6; Milovanović 2004: 138, tip III b.

function was not merely decorative, but also apotropaic, as was the case with other motifs linked with the cult of Hercules, such as the Hercules' knot earrings (type 1.6). An earring very similar to the one from the Archaeological Museum in Zagreb was found in a closed grave unit in *Aquincum*, and was dated to 3rd–4th c..¹⁷ Earrings from the classical antiquity sites of *Viminacium*, *Naissus*, *Salona*, and other Panonian sites are dated to 3rd–4th century.¹⁸

Since the earring from the Archaeological Museum in Zagreb is a random find from the Novi Banovci area, it can be dated to the same period.

Type 1.4

Closed hoop earrings with spiral coils in the form of a pseudo-shield (cat. 17 – 21)

The hoop of this type of earrings is slightly more complicated in relation to the previous type. The end of the wire forming the hoop is spirally coiled into a head shaped like a pseudo-shield. Mostly made of gold, such earrings were very common in 2nd–3rd c.. In the Kostolac area they appeared during the 2nd c. and remained present during the 3rd c.. The *Aquincum* grave finds are dated to the same period. The Osijek (*Mursa*) find shows they were still worn in the 4th century.¹⁹

This type of earrings from the Archaeological Museum in Zagreb includes two items with wire pendants (cat. 21, 22), one of which has a wire pendant with the same spiral motif.

Type 1.5

Closed hoop earrings with a setting for a bead (cat. 22 – 24)

Earrings of this type have a gold band or a setting for a bead brazed onto the hoop, thus forming the head of the earring. The frame of the setting can have various forms and it is embellished with wire or granules. It can also have pendants.

On the earring numbered cat. 22 a flattened gold sheet band holding an emerald bead is brazed to the hoop. Another bead (emerald), pierced along its length, accompanied the ear-

¹⁷ Fácsady 2009: 81, cat. 269, type III/b

¹⁸ Popović 1996: cat. 14, 2001: kat. 43–44; Jovanović 1978: kat. 14–15; Višić Ljubić 2002: kat. 10.

¹⁹ Fácsady 2009: cat. 261, type II/a; Popović 1996: 19, type I, var. 4; Bulat 1989: 285, Fig.1: 6; Milovanović 2004: 138, type IIIb).

Uz naušnicu je još jedna perla (smaragd), također probušena po dužini, koja je vjerojatno bila dio para ili možda dio privjeska koji je visio na karičici. Na ovaj način izvedene ukrasne glave nalazimo u velikom broju kod naušnica sa S-kukicom (tip 2.3). Slične takve s nepoznatog lokaliteta, koje se čuvaju u Britanskome muzeju datiraju se od 1. do 3. stoljeća.²⁰

Prstenasta karičica naušnice kat. 23 izvedena je od dvije međusobno isprepletene žice na kojima je ležište bademastog oblika za kamen koji nedostaje. Okvir oko ležišta obrubljen je pseudogranulacijom i s dvije veće granule na kraju. Slični primjerci datiraju se u 3. st. Par naušnica (kat. 24) ima okrugla ležišta za kamen koji je bio pričvršćen s pomoću poprečno zalemljene žice. Ukras je izveden tordiranom žicom oko ležišta, a na karičicama vise privjesci.

Tip 1.6.

Naušnice s prstenastom karičicom zatvorenih krajeva s ukrasnom glavom u obliku Heraklova čvora (kat. 25 – 26)

Posebno luksuzna varijanta naušnice s prstenastom karičicom su one s ukrasnom glavom izvedenom tehnikom filigrana i granulacije u motivu Heraklova čvora. Ovaj tip naušnica javlja se na lokalitetima jugoistočne Srbije od kraja 2. st. pa do kraja 3. st., a podrijetlo vuče iz helenističkog nakita. Jednostavniji oblici javljaju se u drugoj polovici 2. st., dok su u 3. st. ukraši složeniji poput koničnih ispupčenja na naočarastoj glavi. Primjerak iz Negotina (kat. 25), vrlo je sličan naušnici iz Narodnog muzeja u Beogradu datiranoj u sredinu do 2. pol. 3. st.²¹

²⁰ BMCJ: kat. 2559-2560.

²¹ Popović 2001: 36–38; kat. 42; Jovanović 1978: sl. 70, 71. Kalatozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): kat. 202, 208.

ring. It was probably a part of the pair, or possibly a part of a pendant suspended from the hoop. Decorative heads fashioned in this way are found in a large number of earrings with an S-shaped hook (type 2.3). Similar earrings from an unknown site kept at the British Museum are dated to 1st–3rd century.²⁰

The hoop of the earring numbered cat. 23 is made of two intertwined pieces of wire supporting an almond-shaped setting for a bead which is missing. Pseudo-granulation surrounds the frame of the setting, with two larger granules at the end. Similar items are dated to the 3rd c.. The pair of earrings numbered cat. 24 has circular settings for a stone that was held in place by diagonally brazed wire. The embellishment is fashioned from twisted wire surrounding the setting, and pendants are suspended from the loops.

Type 1.6

Closed hoop earrings with head shaped like the Hercules' knot (cat. 25 – 26)

An especially luxurious hoop earring variety comprises earrings with a head formed using filigree and granulation techniques to create the Hercules' knot motif.

This type is present on the sites of south-east Serbia from the end of the 2nd c. to the end of the 3rd c., and its origins can be traced to Hellenistic jewellery. Simpler forms appeared in the second half of the 2nd c., while the 3rd c. brought more complex embellishments such as conical protuberances on a spectacle-shaped head. The Negotin item (cat. 25) is very similar to an earring from the National Museum in Belgrade dated to the period between the middle and the second half of the 3rd century.²¹

²⁰ BMCJ: cat. 2559–2560.

²¹ Popović 2001: 36–38; kat. 42; Jovanović 1978: fig. 70, 71. Exhibition catalogues 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): cat. 202, 208.

Zlato i zlatarske tehnike u rimsko doba

Zlato (*aurum*) u rimsko je vrijeme, kao i u ranijim periodima bilo vrlo cijenjen metal zbog svog privlačnog sjaja, otpornosti i podatnosti prilikom oblikovanja. Korišteno je za izradu nakita, novca te drugih dragocjenosti.

Vrlo je rijetko rađen nakit od čistog zlata jer je premekano i podložno trošenju pa se stoga zlato često miješa s bakrom, srebrom i platinom. Prirodna slitina zlata i srebra, u kojoj je najčešće prisutna i mala količina bakra, naziva se *electrum*. *Electrum* spominje i Plinije Stariji u svom djelu *Naturalis Historia* kao zlato s udjelom srebra (u omjeru 5 naprema 1).

Rimljani su, šireći svoje carstvo, naveliko eksploatirali osvojene rudnike. U 1. stoljeću rudarenje zlata bilo je rašireno u Španjolskoj, Britaniji, Galiji, Sardiniji, Iliriji, Makedoniji i Maloj Aziji, a Plinije Stariji piše i o zlatu iz Dalmacije, iz koje se, kako navodi, za Neronova vremena dnevno dobivalo 50 funti zlata (rimska funta iznosi 327 g).

Zlatari (*aurifices*) bili su vješti majstori specijalizirani svaki pojedinačno za izradu pojedine vrste nakita. Tako su oni koji su izrađivali zlatno prstenje zvani *anularii*, narukvice *armillarii*, a izrađivači gema *gemmarii*.

Zlatari su imali svoje radionice te su raspolagali jednostavnim alatom, koji se nije u većoj mjeri promijenio do današnjih dana. O tome svjedoči i prikaz zlatara s alatom (čekić, nakovanj i vaga) na mramornom reljefu s natpisom *aurifex brattier* iz 2. st. koji se čuva u Vatikanskome muzeju.

Zlatni nakit u rimsko je doba izrađivan upotrebom istih tehnika i oblika ukrašavanja kao i nakit od srebra ili bronce. Osnovu je činila zlatna žica te zlatni lim koji se dobivao kovanjem i tehnikom izvlačenja.

Kovanje i izvlačenje je tehnika naizmjeničnog udaranja čekićem po zlatnoj kovini i omekšavanje zlata u posebnoj tekućini. Od svih kovina zlato se može najkvalitetnije istanjivati u lim, koji je mogao biti tanak i do 0,005 mm. Zlatni lim izrađivali su posebni majstori koji su se na-

Gold and goldsmith's techniques in the Roman period

In the Roman period, as in those preceding it, gold (*aurum*) was a metal highly valued due to its attractive shine, resilience and malleability. It was used for the production of jewellery, coins and other valuables.

Jewellery was almost never made of pure gold, since gold in its pure form is too soft and wears easily. To prevent this, it is often combined with copper, silver and platinum. A natural gold and silver alloy, mostly containing a small amount of copper, was called *electrum*. It was mentioned by Pliny the Elder in his work *The Natural History (Naturalis Historia)*, where he described it as gold containing silver (in a ratio of five to one). In expanding their empire, the Romans intensively exploited the gold mines they conquered. In the 1st century gold-mining was present in Spain, Britain, Gaul, Sardinia, Illyria, Macedonia, and Asia Minor. Pliny the Elder also mentions gold from Dalmatia, which, he writes, produced 50 pounds of gold per day during Nero's reign (the Roman pound was equal to 327 grams).

Goldsmiths (*aurifices*) were skilled craftsmen and each was specialized in the making of a specific type of jewellery. The makers of gold rings were called *anularii*, the makers of bracelets *armillarii*, and those who fashioned gems were known as *gemmarii*.

Goldsmiths worked in their workshops, using simple tools that have remained much the same until the present day, as evidenced by a depiction of a goldsmith with his tools (hammer, anvil and scales) on a marble relief bearing an inscription *aurifex brattier* dating from the 2nd century, kept in the Vatican Museum in Rome.

Gold jewellery in the Roman period was produced using the same techniques and forms of ornamentation as silver or bronze jewellery. The basic production elements were gold wire and gold sheet made by forging and drawing.

Forging and drawing is a technique where gold is by turns hit with a hammer and softened in a special liquid. Of all metals, gold produces the

zivali bratiari (*brattarii*). Izvlačenjem zlata dobivala se žica koja je potom dalje obrađivana te korištena za ukrašavanje filigranom i granulacijom, tordiranjem ili raskucavanjem. Od jednog grama zlata može se izvući žica dugačka do dva kilometra.

Filigran – zlatarska je tehnika kojom se lotanjem tanke zrnate žice na glatku površinu metala dobivao željeni ornament. Predmeti izrađeni ovom tehnikom sastoje se od manjih pa do sve većih žica i zrnaca koji grade željeni prizor.

Pseudofiligran – zlatarska tehnika kojom se lijevanjem imitira filigranski ukras.

Granulacija – zlatarska tehnika kojom se tehnikom lotanja sićušne granule zlata pričvršćuju za podlogu. Granule se dobivaju tako da se izrežu sitni komadi zlatne žice od kojih se zagrijavanjem dobiju kuglice. Najveći izazov te tehnike je zalotati granule na zlatnu podlogu, a da se predmet ne rastali. Granulaciju su do savršenstva razvili Etrurci.

Graviranje – tehnika koja iziskuje veliku strpljivost jer se u predmete urezuju i stružu linije koje tvore ukrasne motive.

Opus interrasile – dekorativna tehnika koja je u izradi rimskog nakita bila prisutna tijekom 3. i 4. st. Zlatar prvo "zacrta" uzorak ili motiv, a potom izrezuje metal i tako kreira "čipkasti" ukras. Ovu tehniku spominje Plinije Stariji pod nazivom *aurum interrasile*.

Lotanje – tehnika kojom su se dijelovi plemenitih kovina, polugotovog ili gotovog nakita zagrijavanjem spajali u nerazdvojivi čvrsti spoj s pomoću lota, tj. tankog komada metala. Prema Pliniju korišteno je 6 udjela srebra prema jednom udjelu zlata.

Iskucavanje i cizeliranje dvije su tehnike umjetničke obrade metala koje se međusobno dopunjuju. Kod iskucavanja metal se oblikuje s pomoću posebnih dlijeta koja udaramo čekićem, kao kod klesanja ili kovanja. Rezultat rada je plitki reljef. Kod cizeliranja pak radimo obratno: dok se iskucavanje izvodi sa stražnje strane metalne ploče koju obrađujemo, ovdje se taj postupak provodi s prednje strane te se tehnika primjenjuje ili za doradu iskucanih predmeta ili kao samostalna. Dva osnovna alata su čekić i punce ili dlijeta.

best quality sheet metal, which could be as thin as 0.005 mm. Artisans specialized in the production of gold sheet were known as *brattarius*. Gold wire was produced by drawing, and was then further processed and used to fashion embellishments such as filigree work, granulation, spiral twisting or hammering flat. A gram of gold can be drawn into up to two kilometres of gold wire.

Filigree is a goldsmith's technique in which thin beaded wire is brazed on a smooth metal surface to produce a desired ornament. Objects produced using this technique consist of small and larger pieces of wire and granules forming a desired pattern.

Pseudo-filigree is a goldsmith's technique where casting is used to imitate filigree-work.

Granulation is a goldsmith's technique in which tiny gold granules are brazed on a surface. The granules are produced by cutting small pieces of gold wire and forming them into globules. The most challenging aspect of this technique is attaching the granules to a gold base without melting the object. Granulation was brought to perfection by the Etruscans.

Engraving is a technique requiring great patience since the lines forming ornamental motifs are carved and scraped onto the object's surface.

Opus interrasile is a decorative technique that was used in Roman jewellery production during the 3rd and 4th centuries. A goldsmith would first "draw" a pattern or a motif, and then proceed to cut out pieces of metal to create a lacework ornament. Pliny the Elder calls this technique *aurum interrasile*.

Brazing is a technique used to join pieces of precious metals and elements of semi-finished or finished jeweller. Heat is used to form an inseparable joint by means of a filler, i.e. a thin piece of metal. According to Pliny, six parts of silver and one part of gold were used for this purpose.

Repoussé and chasing are two metalworking techniques that complement each other. Repoussé is performed by using specially formed chisels that are hit with a hammer, similar to carving or forging. This creates relief or concave ornaments on the metal. The same chisels are also used for repoussé, with the difference that repoussé is done from the back of the metal sheet, and chasing from its front side.

Tip 2. Naušnice sa S–kukicom

Tip 2.1.

Naušnice sa S–kukicom pričvršćenom na ukrasnu glavu od iskucanog zlatnog lima, sa ili bez ukrasa na kaloti (kat. 27 – 29)

Par naušnica (kat. 28) ovog tipa ima ukrasnu glavu od tankog zlatnog lima kalotastog oblika. Kalota može biti dodatno ukrašena radijalnim zlatnim žicama s bisernim perlama, kao kod para naušnica (kat. 29). Oba para su slučajni nalazi s područja Kostolca i datiraju se u 2. – 3. st. prema sličnim primjercima s istog područja.²² Primjerci iz Salone²³ datiraju se također u 2. – 3. st., a naušnice tog tipa pronađene u Ptuju u sarkofagu datiraju se u 3. – 4. st.²⁴ Naušnica (kat. 27) pripada jednostavnijoj varijanti ovog tipa, s ukrasnom glavom u obliku zlatne kuglice. Nalaz vrlo sličan ovome, pronađen u grobu iz Akvinkuma, datiran je u 2. – 3. st.²⁵

Tip 2.2.

Naušnice sa S–kukicom pričvršćenom na ležište od iskucanog zlatnog lima s ukrasnim perlama raspoređenim radijalno (kat. 30)

Naušnica (kat. 30) sa S–kukicom, na koju je pričvršćeno kvadratno ležište za kamen s četiri zlatne žice na kojima su perle (biseri), slučajni je nalaz s područja Solina. Najbliže analogije ima s luksuznim parovima naušnica pronađenim također u Solinu²⁶ i Osijeku.²⁷ Navedeni primjerci imaju ovalno, odnosno romboidno ležište, sa šest radijalno raspoređenih bisera, koji tvore ukras u obliku cvijeta. Na naušnicama iz Osijeka ostao je sačuvan središnji kamen crvene boje, koji svjedoči da su navedeni primjerci bili izrađeni u polikromnom stilu. Primjerci iz Salone i Osijeka, pronađeni u grobnim cjelinama datirani su u 3. st., kad te naušnice s ukrasom cvijeta ulaze u modu u zapadnim provincijama.²⁸

Premda nešto jednostavnijeg oblika, naušnica kat. 30 vrlo je slična navedenim primjercima te se može datirati u 3. st.

²² Milovanović 2006: tip VIII a; Popović 1996: kat. 63, tip VI, var. 1/2.

²³ Višić–Ljubić 2002: kat. 1.

²⁴ Jevremov 1983: kat. 178.

²⁵ Facsády 2009: kat. 273, tip IV a.

²⁶ Višić–Ljubić 2002: 220, kat. 5.

²⁷ Bulat 1989: 286, TII: 1a–1b.

²⁸ Facsády 2009: 82, kat. 278, tip VI.

Type 2 Earrings with an S–shaped hook

Type 2.1

Earrings with an S–shaped hook attached to a gold sheet head, with or without embellishments on the semi–sphere (cat. 27 – 29)

The pair of earrings numbered cat. 28 belonging to this type has a decorative head made of thin gold sheet in the form of a semi–sphere. The semi–sphere can be additionally embellished with radial pieces of wire with pearls, as is the case with the pair of earrings numbered cat. 29. Both pairs are random finds from the area of Kostolac and are dated to 2nd–3rd c., based on similar items from the same area.²² Items from Solin (*Salona*)²³ are also dated to 2nd–3rd c., and earrings of this type found in a sarcophagus in Ptuj (*Poetovio*) are dated to 3rd–4th c..²⁴ Earring numbered cat. 27 belongs to a simpler variant of this type with the head shaped like a golden globule. A similar find from a grave in *Aquincum* is dated to 2nd–3rd c.²⁵

Type 2.2

Earrings with an S–shaped hook attached to a setting made of flattened gold sheet with ornamental beads in radial formation (cat. 30)

Earring numbered cat. 30 with an S–shaped hook onto which a square setting for a bead with four gold wires carrying pearls is attached, is a random find from the area of Solin. It bears the strongest resemblance with luxurious earring pairs found in Solin²⁶ and Osijek.²⁷ The said items have an oval and a rhomboidal setting, with six pearls in radial formation creating a flower–shaped ornament. A central red stone is preserved on the earrings from Osijek, which tells us that the said objects were polychromatic. Items from Solin and Osijek found in graves are dated to the 3rd c., when flower–motif earrings became fashionable in the western provinces.²⁸

Though of a simpler form, earring numbered cat. 30 closely resembles the above mentioned items, and can be dated to the 3rd century.

²² Milovanović 2006: type VIIIa; Popović 1996: kat. 63, type VI, var. 1/2.

²³ Višić–Ljubić 2002: kat. 1

²⁴ Jevremov 1983: kat. 178

²⁵ Facsády 2009: kat. 273, type IVa

²⁶ Višić–Ljubić 2002: 220, kat. 5

²⁷ Bulat 1989: 286, TII: 1a–1b

²⁸ Facsády 2009: 82, kat. 278, type VI

Tip 2.3.

Naušnice sa S–kukicom pričvršćenom na traku od iskucanog zlatnog lima koja obuhvaća ukrasnu perlu (kat. 31 – 38)

U ovu skupinu pripadaju četiri para naušnica (kat. 33 – 36) i dva pojedinačna primjerka (kat. 31, 32) koja su imala perlu u obliku šesterostrano obrađenoga kamena. Za par naušnica kat. 36 to je samo pretpostavka jer perle nedostaju. Kod ostalih primjeraka perle su od zelenoga kamena (smaragda), dok se kod jednog para naušnica (kat. 35) radi o kameanu lošije kvalitete, ali također šesterostrano obrađenom. Dva pojedinačna primjerka (kat. 37, 38) imaju perle od ovalno obrađenog jantara, odnosno bisera, ali pripadaju istom tipu naušnica. Naušnice ovog tipa pronađene su na nekropolama u Viminaciju, gdje se javljaju od ranog 2. do kraja 3. st. Prema nalazima s raznih antičkih lokaliteta na području Srbije od kojih su neki zatvorene grobne cjeline, a neki slučajni nalazi, datirane su od sredine 3. pa do prve pol. 4. stoljeća.²⁹ Primjerak iz Britanskog muzeja datira se u 2. – 3. st., a prisutne su i među grobnim nalazima u Intercisi i Akvinkumu u 4. st.³⁰

Tip 2.4.

Naušnice sa S–kukicom pričvršćenom na otvoreno ležište u kojem je ukrasna perla (kat. 39 – 40)

Ove naušnice karakterizira otvoreno ležište od iskucanog zlatnog lima, u kojem je kamen. Kod para naušnica kat. 39 to je postignuto s pomoću dvije križno postavljene vrpce od iskucanog zlatnog lima, savijene na krajevima prema van. Na vanjsku vrpcu je s pomoću tanke žice bio pričvršćen kamen.

Naušnica kat. 40 na S–kukici ima vrpcu od iskucanog zlatnog lima koja obuhvaća okvir od pseudogranulirane žice. Na njega je s pomoću tanke zlatne žice pričvršćena zelena perla (smaragd). Sličan primjerak, s nešto drukčijim ukrasom na okviru, iz Akvinkuma datiran je u 3. st.³¹ Par naušnica ovalnog okvira iz Viminacija, datiranih u sredinu – druga pol. 4. st. imale su na vrhu okvira tri vertikal-

²⁹ Milovanović et al. 2006: tip IX a; Popović 1996: kat. 69, tip VIII, var. 1/1; 2001: kat. 47.

³⁰ BMCJ: kat. 2638; Facsády 200: tip V;

³¹ Facsády 2009: kat. 280, tip VII.

Type 2.3

Earrings with an S–shaped hook attached to a gold sheet band enclosing a decorative pearl (cat. 31 – 38)

This group encompasses four pairs of earrings (cat. 33–36) and two single items (cat. 31, 32) that used to have a hexagonally–shaped stone. This can only be supposed in the case of the pair numbered cat. 36 since the beads are missing. Other examples have green (emerald) beads, while one pair (cat. 35) has beads of poorer quality, also hexagonally shaped. Two individual items (cat. 37, 38) have beads made of oval–shaped amber and pearl, but they both belong to the same type of earrings. Examples of this type were found in the Kostolac necropolises, where they were present from the early 2nd to the end of the 3rd c. Based on the finds from various classical antiquity sites in Serbia, some of which were closed grave units and some random finds, they were dated to the period between the middle of the 3rd c. and the first half of the 4th c.²⁹ An example from the British Museum is dated to 2nd–3rd c., and they are also present among the grave finds in *Intercisa* and *Aquincum* dating from the 4th century.³⁰

Type 2.4

Earrings with an S–shaped hook attached to an “open” setting holding a decorative bead (cat. 39 – 40)

These earrings are characterized by an “open” setting made of flattened gold sheet, holding a bead. The pair numbered cat. 39 has two gold sheet strips attached in the shape of a cross, with ends bent outwards. A bead was attached to the outer strip by means of thin wire.

The earring numbered cat. 40 has a thin gold sheet strip attached to the S–shaped hook. The strip surrounds the frame made of pseudo–granulated wire. A green (emerald) bead is attached to it by means of thin gold wire. A similar example from *Aquincum* with some differences in the frame embellishment is dated to the 3rd c..³¹ A pair of earrings with an oval frame from Kostolac dated to the period between the middle and the second half of the 4th c. had three vertical pieces of wire on the

²⁹ Milovanović et al. 2006: type IXa; Popović 1996: cat. 69, type VIII, var. 1/1; 2001: cat. 47.

³⁰ BMCJ: cat. 2638; Facsády 2009: type V.

³¹ Facsády 2009: cat. 280, type VII.

Tehnologija izrade zlatnih naušnica kat. 39

Golden earrings cat. 39 technological process

Utiskivanje lima i rezanje.
Embossing and cutting sheet metal.

Izrezivanje vrpce i savijanje krajeva.
Cutting strips and bending their ends.

Bušenje rupa uz sam rub jedne vrpce.
Puncturing holes along the very edge.

Savijanje vrpca prema veličini bisera.
Bending the strips to match the size of the pearl.

Lotanje i bušenje rupa za iglu. Izvlačenje žice s kuglicom na kraju (dobivena žarenjem) te provlačenje žice kroz obje vrpce i savijanje u oblik S-kukice. Provlačenje druge žice kroz biser.

Brazing and puncturing holes for a hook. Drawing wire with a globule at its end (produced by annealing) then threading wire through both stripes and bending into an S-shaped hook. Threading a second wire through a pearl.

ne žičice, na koje je nanizan po jedan biser.³² Takva vertikalna žičica nalazi se i na naušnici kat. 40, pa se može pretpostaviti da je i na njoj bio biser, koji danas nedostaje.

Na ovaj način izvedena ukrasna glava naušnice davala je dojam cvijeta, koji je katkad u kombinaciji s biserima bio polikroman. Sličan oblik cvijeta dobivao se izradom ukrasne glave sa zatvorenim ležištem također polikromno izveden (tip 2.2).

Tip 2.5.

Naušnice sa S-kukicom pričvršćenom na ležište za kamen sa ili bez privjesaka (kat. 41 – 45)

Ovaj tip nastao je kombinacijom naušnica sa S-kukicom zalotanom na ležište u kojem je kamen, i jednog ili više privjesaka ispod njega. Ležište može imati ovalni, kapljica ili pravokutni oblik kao kod naušnice kat. 41, u kojem je umetnuto zeleno staklo. Budući da je naušnica iz AMZ-a dio ostave,³³ datirana je u 3. stoljeće.³⁴ U Osekovu kraj Kutine pronađena je slična naušnica, a primjerci iz Akvinkuma datirani su u drugu pol. 3. – prvu pol. 4. stoljeća.³⁵

Tip 2.6.

Naušnice sa S-kukicom pričvršćenom na ovalno ležište za kamen s dva bočno postavljena privjeska (kat. 46 – 48)

Ovaj tip prati jednu drugu razvojnu liniju kod koje su petlje za privjeske pričvršćene sa strane ležišta, a ne ispod njega.³⁶ Naušnice kat. 46 i 47 su gotovo identične, a budući da su s istog lokaliteta (Siska), možda su i bile par. Par naušnica tog tipa iz groba u Emoni³⁷ datiran je u kraj 1. st., kao i primjerak iz Celja.³⁸ Isti oblici s kvadratnim ležištem iz Sirije datirani su u 3. st.³⁹

³² Popović 2001: kat. 48; Milovanović et al. 2006: tip IXa.

³³ Demo 1981: PZ 81 Tab. II: 32 a.

³⁴ Bobovec 2008: 42, kat. 5919 Aa;

³⁵ Facsády 2009: kat. 283, tip IX.

³⁶ Koščević 1991: 12.

³⁷ Plesničar-Gec 1972: 122, T CLXIX: 6.

³⁸ Mihovilić 1979: T.3: 15.

³⁹ Koščević 1991: str. 12.

upper end of the frame, with a pearl threaded on each of them.³² Such a vertical piece of wire is visible on the earring numbered cat. 40, and it can be supposed it also carried a pearl which is now missing.

The decorative head formed in this way resembled a flower, and sometimes polychromatic effects were created by using pearls. A similar flower-like head resulted from a combination of a closed setting and colouristic effects (type 2.2).

Type 2.5

Earrings with an S-shaped hook attached to the bead setting, with or without pendants (cat. 41 – 45)

This type was created by combining earrings with an S-shaped hook brazed onto the bead setting with one or several pendants. The shape of the setting can be oval, droplet-like, or rectangular such as the one on the earring numbered cat. 41, which is inlaid with green glass. Since the earring from the Archaeological Museum in Zagreb was a part of a hoard³³, it was dated to the 3rd c..³⁴ A similar earring was found in Osekovo near Kutina, and the *Aquincum* examples were dated to the period between the second half of the 3rd c. and the first half of the 4th c..³⁵

Type 2.6

Earrings with an S-shaped hook attached to an oval bead setting with two lateral pendants (cat. 46 – 48)

This type follows a separate development line with loops for pendants attached laterally, on the sides of the setting, not below it.³⁶ Earrings numbered cat. 46 and 47 are almost identical, and since they are both from the same site (Sisak), they might have formed a pair. A pair of earrings of this type from a grave in *Emona*³⁷ was dated to the end of the 1st c., as is the case with an example from Celje.³⁸ Identical forms with a square setting from Syria were dated to the 3rd century.³⁹

³² Popović 2001: cat. 48; Milovanović et al. 2006: type IXa

³³ Demo 1981: PZ 81, Tab. II: 32a

³⁴ Bobovec 2008: 42, kat. 5919 Aa;

³⁵ Facsády 2009: kat. 283, tip IX.

³⁶ Koščević 1991: 12

³⁷ Plesničar-Gec 1972: 122, T CLXIX: 6.

³⁸ Mihovilić 1979: T.3: 15

³⁹ Koščević 1991: 12

Tip 2.7.

Naušnice sa S-kukicom pričvršćenom na kalotu od iskucanog lima i privjeskom (kat. 49 – 50)

Ovom tipu pripadaju dvije naušnice sa štitaštim ukrasom na S-karičici, na kojoj ispod štita visi privjesak. Najbliže analogije nalazimo s malom naušnicom s područja Siska, koja je pojednostavnjena forma oblika *spicchio di sfera* datirana u 1. – 2. stoljeće.⁴⁰

Tip 2.8.

Naušnice sa S-kukicom pričvršćenom na horizontalnu gredu s privjescima tzv. tip *a baretta* (kat. 51 – 57)

Naušnice ovog tipa sa S-kukicom karakterizira greda od zlatnog iskucanog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice koji je bio ukrašen perlom. Iznad ili ispod grede je okrugla pločica od zlatnog lima, a rađeni su i primjerci bez pločica. Među ovdje obrađenim primjercima, u jednakom omjeru su zastupljeni oni s ukrasnom glavom iznad (kat. 51 – 53) i ispod grede (kat. 54 – 56). Ovom tipu pripada i naušnica kat. 57, od koje je nažalost ostala sačuvana samo greda i jedan privjesak. Svih sedam primjeraka je s područja Siska, gdje je pronađen par naušnica ovog tipa datiranih u 1. – 3. st.⁴¹ Nalazi iz Salone, Akvinkuma i ostave iz Nove Božurne, datiraju se unutar tog vremenskog perioda.⁴²

Tip 2.9.

Naušnice sa S-kukicom, ukrasne glave u obliku rozete pričvršćene na horizontalnu gredu (kat. 58 – 60)

Na gredu od zlatnog iskucanog lima je s gornje strane pričvršćena ukrasna glava kružnog oblika koja ima oblik rozete. Ukrasni motivi trokuta i pelti izvedeni su urezivanjem, žlijebljenjem ili prolamanjem. U sredini rozete nalazi se pravokutni ili ovalni otvor za kamen, najčešće biser ili smaragd, koji je bio pričvršćen zlatnom žicom. Na donjem dijelu vise privjesci od žice koji mogu imati na sebi i po dva različita kamena ili bisera. Ovi raskošni primjerci zastupljeni i među naušnicama iz AMZ-a (kat. 58 – 60) datiraju se u 3. stoljeće.⁴³

⁴⁰ Košćević 1991: T.I: 3.

⁴¹ Košćević 1991: T.I: 8, 9.

⁴² Višić-Ljubić 2002: kat. 3; Facsády 2009: tip VIII; Jovanović 1978: sl. 159, kat 3; Popović 1996: kat. 155.

⁴³ Jovanović 1978: 38, kat.1, sl. 60; Popović 1996: tip IX.

Type 2.7

Earrings with an S-shaped hook attached to gold sheet semi-sphere with a pendant (cat. 49 – 50)

This type comprises two earrings with a shield-shaped ornament attached to the S-shaped hook, with a pendant hanging from it below the shield. The closest analogy can be made with a small earring from the Sisak area, actually a simplified form of the *spicchio di sfera* form, dated to 1st–2nd century.⁴⁰

Type 2.8

Earrings with an S-shaped hook attached to a horizontal bar with pendants, the so-called *a baretta* type (cat. 51 – 57)

This type of earrings is characterized by a horizontal gold sheet bar. There is a small hook on each end of the bar supporting a gold wire pendant on which a bead was threaded. Above or below the bar there is a circular gold sheet plate, though examples with no plates were also produced. Examples covered here include equal proportions of items with a decorative head placed above (cat. 51–53) and below the bar (cat. 54–56). The earring numbered cat. 57, of which only the bar and one of the pendants survived, also belongs to this type. All seven items are from the Sisak area, where a pair of earrings belonging to this type dated to 1st–3rd c. was found.⁴¹ Finds from Solin, *Aquincum* and a hoard from Nova Božurna were dated to the same period.⁴²

Type 2.9

Earring with an S-shaped hook with a rosette-shaped head attached to a horizontal bar (cat. 58 – 60)

Ornamental triangular and *pelta* motifs were created by engraving, grooving, and perforation. A rectangular or an oval bead setting is placed at the centre of the rosette, mostly for a pearl or an emerald, which was attached by means of gold wire. Wire pendants that could each carry two different beads or pearls are suspended from the lower side. These magnificent examples featuring among the earrings in the Archaeological Museum in Zagreb (cat. 58–60) are dated to the 3rd century.⁴³

⁴⁰ Košćević 1991: T.I: 3

⁴¹ Košćević 1991: T.I: 8, 9

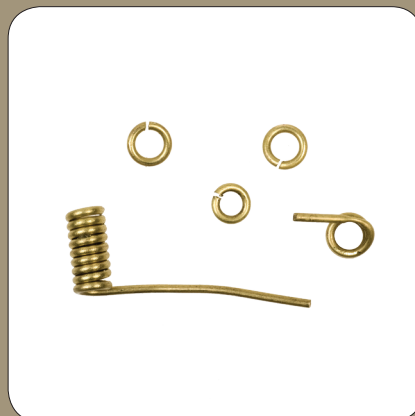
⁴² Višić-Ljubić 2002: cat. 3; Facsády 2009: type VIII; Jovanović 1978: fig. 159, cat.3; Popović 1996: cat. 155

⁴³ Jovanović 1978: 38, cat. 1, fig. 60; Popović, 1996, type IX

Tehnologija izrade zlatnih naušnica kat. 54 Golden earrings cat. 54 technological process

Izbijanje i izrezivanje iz lima.
Puncturing and cutting out sheet metal.

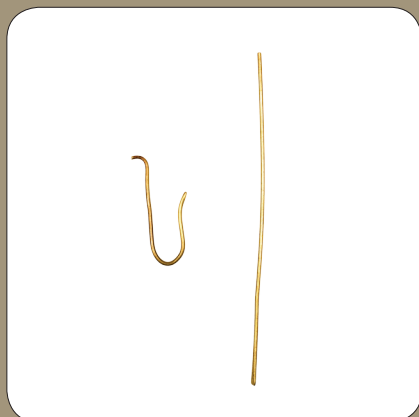
Savijanje žice u spirale i izrezivanje alkica.
Twisting wire into spirals and cutting out loops.

Lotanje kalote i nosive prečke.
Brazing a semi-sphere and a horizontal bar.

Lotanje alkica i žice (stanjene na kraju).
Brazing loops and wire (tapered at the end).

Žica za S-kukicu se zalota i onda savine (nakon što se na jednom kraju raskuca i stanji).
Brazing and bending wire for a S-shaped hook (one of its ends was previously hammered flat and tapered).

Naušnica (kat. 19)
Earring (cat. 19)

Katalog
Catalogue

TIP 1

Tip 1.1

1.

Naušnica, inv. br. A-18138

Surduk, kupljeno 1903. god.

zlato, lijevanje

promjer 1,4 cm, tež. 2,82 g

Naušnica u obliku lijevane masivne zlatne karičice, zadebljane po sredini sa stanjenim i otvorenim krajevima.

5. st.

Neobjavljeno

TIP 1.2

2.

Naušnica, inv. br. A-9215

Benkovac, kupljeno 1933. god.

zlatna žica

vis. 2,4 cm, šir. 1,6 cm, tež. 1,33 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka, otvorenih krajeva. Na donjem dijelu karičice zalotana je alkica (oštećena) na kojoj je vjerojatno visio privjesak.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

3.

Par naušnica, inv. br. A-9202

Lipovača (Vukovar); slučajni nalaz iz groba; kupljeno 1901. god.

zlatna žica, smaragd

vis. 3,4 cm, tež. 2,6 g

Par zlatnih naušnica u obliku prstenaste karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka, otvorenih krajeva. Na svaku karičicu s donje strane zalotana je alkica, na kojoj visi privjesak. Privjesci su od zlatne žice, koja je na gornjem kraju savijena u alkicu za vješanje, a na donjem kraju savijena u čvor. Na svaki privjesak nanižan je jedan zeleni kamen (smaragd) sa dvije zlatne karičice od granulirane žice iznad te jednom ispod njega.

4. st.

Literatura:

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 160, kat. 211

Muzeopis 1996: 119, kat. 152

4.

Naušnica, inv. br. A-18155

Mala Mitrovica, kupljeno 1903. god.

zlatna žica

vis. 2,0 cm, tež. 0,70 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva s petljom i kukicom. Na dnu karičice je alkica na kojoj je vjerojatno visio privjesak.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

TIP 1.3

5.

Naušnica, inv. br. A-18128

Novi Banovci, kupljeno 1907. god.

zlatna žica

vis. 1,5 cm, šir. 1,2 cm, tež. 0,60 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u kukicu, a na drugom u petlju.

2.-4. st.

Neobjavljeno

6.

Naušnica, inv. br. A-18164

Surduk, kupljeno 1906. god.

zlatna žica

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u kukicu, a na drugom u petlju.

vis. 1,5 cm, šir. 1,3 cm, tež. 0,51 g

2.-4. st.

Neobjavljeno

7.

Naušnica, inv. br. A-18173

Novi Banovci, kupljeno oko 1910. god.

zlatna žica

vis. 2,3 cm, šir. 1,0 cm, tež. 1,36 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u kukicu, a na drugom u petlju. Karičica je oštećena.

2.-4. st.

Neobjavljeno

8.

Naušnica, inv. br. A-18137

Sisak, Kupa, kupljeno 1905. god.

zlatna žica

vis. 1,7 cm, šir. 1,4 cm, tež. 0,6 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju stanjena u trn, a na drugom savijena u petlju.

2.-4. st.

Neobjavljeno

9.

Par naušnica, inv. br. A-18144a, A-18144b

Nepoznato nalazište, (bez podataka o prispjecu u Muzej)

zlatna žica

a) vis. 1,4 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,77 g

b) vis. 1,4 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,77 g

Par jednostavnih naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Jedan kraj karičica savijen je u kukicu, a drugi u plošno raskucanu petlju.

2.-4. st.

Neobjavljeno

10.

Par naušnica, inv. br. A-18145a, A-18145b

Nepoznato nalazište, (bez podataka o prispjehu u Muzej)

zlatna žica

a) vis. 1,1 cm, šir. 1,2 cm, tež. 0,71 g

b) vis. 1,2 cm, šir. 1,2 cm, tež. 0,65 g

Par jednostavnih naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Jedan kraj karičica savijen je u kukicu, a drugi u plošno raskucanu petlju.

2.-4. st.

Neobjavljeno

11.

Par naušnica, inv. br. A-9214a, A-9214b

Benkovac, kupljeno 1936. god.

zlatna žica

Par jednostavnih naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Jedan kraj karičica savijen je u kukicu, a drugi u plošno raskucanu petlju.

a) vis. 1,6 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,86 g

b) vis. 1,6 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,76 g

2.-4. st.

Neobjavljeno

12.

Par naušnica, inv. br. A-9216a, A-9216b

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica

a) vis. 1,6 cm, s privjeskom 2,2 cm, tež. 0,91 g

b) vis. 1,6 cm, s privjeskom 2,2 cm, tež. 0,95 g

Par jednostavnih naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Jedan kraj karičica savijen je u kukicu, a drugi u plošno raskucanu petlju. Na spoju petlje sa žicom nalazi se mala zlatna granula. Na karičicama visi po jedan privjesak od zlatne žice. Privjesci su oštećeni, sačuvane su samo alkice za vješanje.

2.-4. st.

Neobjavljeno

13.

Par naušnica, inv. br. A-18176a, A-18176b

Sigetec (Ludbreg), kupljeno 1976. god.

zlatna žica

a) promjer 1,6 cm, tež. 0,78 g

b) promjer 1,6 cm, tež. 0,74 g

Par naušnica u obliku prstenaste karičice od tordirane zlatne žice, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u kukicu, a na drugom u petlju. Uz naušnice su bile i tri perle od tamnoplavog stakla, koje su možda bile nanižane na karičice.

3.-4. st.

Neobjavljeno

14.

Naušnica, inv. br. A-18154

Mala Mitrovica, kupljeno 1900. god.

zlatna žica

vis. 2,4 cm, tež. 0,61 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u petlju, a na drugom u kukicu. Na karičici visi privjesak od zlatne žice koja je na donjem kraju savijena u čvor, a na vrhu ima malu granulu.

2.-4. st.

Neobjavljeno

15.

Naušnica, inv. br. A-9194

Novi Banovci, kupljeno 1901. god.

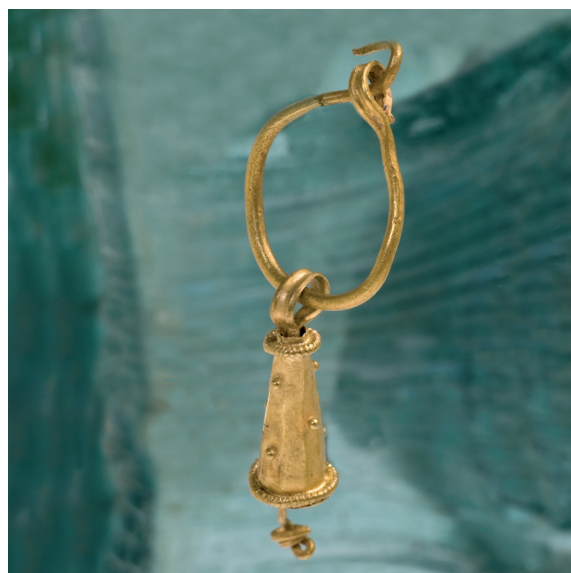
zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, granulacija

vis. 4,0 cm, bez privjeska 2,0 cm, tež. 1,87 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. Žica je na jednom kraju savijena u žlijebljenu petlju, a na drugom u kukicu. Na karičicu je, pomoću žlijebljene alkice, obješen šupliji piramidalni privjesak od zlatnog lima. Vrh i rub privjeska ukrašeni su vrpcom od pseudogranuliranih zrna, između kojih je nekoliko rijetko raspoređenih granula. Iz privjeska visi zlatna žica koja je na kraju spiralno savijena.

3.-4. st.

Neobjavljeno

16.

Naušnice, inv. 18134

Sisak, dar "Društvo Siscia"

zlatna žica, iskucavanje, granulacija

Naušnice u obliku prstenaste karičice od zlatne žice kružnog presjeka, zatvorenih krajeva. S karičice visi mali privjesak od zlatne žice.

a) promjer 1,1 cm, tež. 0,7 g

Žica je na jednom kraju savijena u raskucanu petlju, a na drugom u kukicu.

b) vis. 1,4 cm, šir. 0,8 cm, tež. 0,57 g

Žica je na jednom kraju savijena u petlju, a na drugom u kukicu. Na dnu karičice su granule u obliku grozda.

c) vis. 1,6 cm, šir. 1,1 cm, tež. 0,74 g

Žica je na jednom kraju savijena u petlju, a na drugom u kukicu. Karičica je oštećena.

d) vis. 1,6 cm, šir. 1 cm, tež. 0,6 g

Žica je na jednom kraju savijena u petlju, a na drugom u kukicu.

e) vis. 1,3 cm, tež. 0,32 g

Žica je na jednom kraju savijena u petlju, a na drugom u kukicu. Karičica je oštećena.

2.-4. st.

Neobjavljeno

TIP 1.4

17.

Naušnica, inv.br. A-18121

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica

vis. 1,6 cm, šir. 1,1 cm, tež. 0,61 g

Naušnica u obliku karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka završena na jednom kraju petljom, dok je na drugom kraju žica stanjena u trn. Kraj žice koji formira petlju spiralno je namotan, prvo tako da tvori ukras volute na ramenu, a zatim je namotan gustim navojima oko žice naušnice.

2.-3. st

Neobjavljeno

18.

Naušnica, inv. br. A-9185

Surduk, kupljeno 1903. god.

zlatna žica

vis. 2,0 cm, šir. 1,8 cm, tež. 0,99 g

Naušnica u obliku karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka završena na jednom kraju petljom, dok je na drugom kraju žica stanjena u kukicu. Kraj žice koji formira petlju spiralno je namotan u obliku volute na ramenu te oko žice naušnice.

2.-3. st.

Neobjavljeno

19.

Naušnica, inv. br. A-18126

Beograd, kupljeno 1912. god.

zlatna žica

promjer 1,0 cm, tež. 0,39 g

Naušnica u obliku karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka koja završava na jednom kraju petljom, a na drugom kukicom. Kraj žice koji formira petlju spiralno je namotan u obliku volute na ramenu i gustim navojima oko žice naušnice.

2.-3. st.

Neobjavljeno

20.

Naušnica, inv. br. A-18122

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica

vis. 2,3 cm, šir. 1,1 cm, tež. 0,46 g

Naušnica u obliku karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka koja završava na jednom kraju petljom, a na drugom kukicom. Kraj žice koji formira petlju spiralno je namotan u obliku volute na ramenu i gustim navojima oko žice naušnice. Na karičici visi privjesak od zlatne žice.

2.-3. st.

Neobjavljeno

21.

Naušnica, inv. br. A-9210

Surduk, kupljeno 1905. god.

zlatna žica

vis. 3,5 cm, tež. 1,77 g

Naušnica u obliku karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka koja završava na jednom kraju petljom, a na drugom kukicom. Kraj žice koji formira petlju spiralno je namotan u obliku volute na ramenu i gustim navojima oko žice naušnice. Na karičici visi privjesak od zlatne žice koja je savijena u alkicu, a zatim spiralno u obliku volute.

2.-3. st.

Neobjavljeno

TIP 1.5

22.

Naušnice, inv. br. A-9198

Solin, (bez podataka o prispjeću u Muzej)

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, smaragd

a) vis. 1,6 cm, tež. 1,03 g

b) perla, tež. 0,14 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od glatke zlatne žice kružnog presjeka, završena petljom i kukicom. Na donjem dijelu karičice zalotana je poprečna vrpca od zlatnog lima koja obuhvaća perlu od zelenog kamena (smaragd). Kamen je obrađen u obliku šestostrane prizme i probušen po dužini. Uz naušnicu je još jedna takva perla također probušena po dužini.

1.-3. st.

Neobjavljeno

23.

Naušnica, inv. br. A-9183

Stari Grad na Hvaru, (bez podataka o prispjeću u Muzej)

zlatna žica, zlatni lim, granulacija
vis. 2,4 cm, šir. 2,2 cm, tež. 2,22 g

Zlatna naušnica s karičicom od dvije međusobno savijene žice kružnog presjeka od kojih je jedan kraj savijen u kukicu, a drugi u petlju. Na dio s petljom zalotano je ležište bademastog oblika za kamen koji nedostaje. Ležište je ukrašeno sa dvije granule i obrubljeno žicom.

3. st.

Neobjavljeno

24.

Naušnica, inv. br. A-9186

Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji, kupljeno 1939. god.

zlatna žica, zlatni lim, granulacija

a) vis. 3 cm, tež. 0,85 g

b) vis. 3 cm, tež. 0,89 g

Par naušnica u obliku udubljenog diska s privjeskom. Oko udubljenja na disku je ukras od dva reda tordirane žice, a poprijeko je tanka žica kružnog presjeka na kojoj je vjerojatno bilo ukrasno zrno. Sa stražnje strane na disk je pričvršćen obroč za vješanje od deblje zlatne žice kružnog presjeka koja je uz disk savinuta u ušicu, a s druge strane u kukicu te u donjem dijelu ušica od žice kvadratnog presjeka na koju je obješen privjesak. Na njezinu spoju s diskom nalazi se ukrasna granula. Privjesak ima oblik tuljca od tankog zlatnog lima s ušicom za vješanje na gornjem kraju. Na tom spoju je također granula. Iz tuljca visi žica zavinuta na donjem kraju na kojoj je, vjerojatno, bilo ukrasno zrno.

2. – 3. st.

Literatura:

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino):
158, kat. 204.

TIP 1.6

25.

Naušnica, inv. br. A-9181

Negotin, kupljeno 1909. god.

zlato, filigran, granulacija

Ø 1,8 cm, tež. 2,25 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od tordirane žice, zatvorene petljom i kukicom. Glava naušnice je naočarastog oblika tzv. stiliziranog Heraklovog čvora. Na sredini glave su tri rožnata ispupčenja od namotaja žice, s granulom na vrhu. Nizovi granula nalaze se po rubu, oko i u petljama Heraklova čvora. Sa stražnje strane glave naušnice nalaze se na sredini dva rožnata ispupčenja. Petlje Heraklovog čvora prekrivene su zlatnim limom, a oko njih je niz granula.

sredina-2. pol. 3 st.

Literatura:

Spomenici zlatarstava 1969: sl.5

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 157, kat. 202

26.

Naušnica, inv.br. A-9196

Nepoznato nalazište (Srbija), kupljeno 1912.god.

zlato, filigran, granulacija

Ø 1,5 cm, tež. 3,22 g

Naušnica u obliku prstenaste karičice od glatke žice, zatvorene petljom i kukicom. Glava naušnice je naočarastog oblika tzv. stiliziranog Heraklovog čvora. Ukras na glavi izrađen je tehnikom filigrana i granulacije u obliku tri rozete od namotaja žice s granulom na vrhu. Nizovi granula nalaze se po rubu, oko i u petljama Heraklova čvora.

2.-3.st.

Literatura:

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 159, kat. 208

TIP 2

TIP 2.1

27.

Naušnica, inv. br. A-18125

Beograd, kupljeno 1912. god.

zlatna žica

vis. 1,9 cm, šir. 1,4 cm, tež. 1,2 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotana ukrasna glava u obliku zlatne kuglice.

2.-3.st.

Neobjavljeno

28.

Par naušnica, inv. br. A-9205a, A-9205b

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje

a) vis. 1,2 cm, tež.0.51 g

b) vis. 1,2 cm, tež.0.50 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotana ukrasna glava od iskucanog zlatnog lima u obliku kalote.

2.-3. st.

Neobjavljeno

29.

Par naušnica, inv. br. A-18129a, A-18129b

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, perla

kupljeno 1914. god.

a) vis. 1,4 cm, tež. 0,43 g

b) vis. 1,6 cm, tež. 0,5 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotana ukrasna glava od iskucanog zlatnog lima u obliku kalote. Naušnice su po obliku vrlo slične prethodnim, ali na stražnjoj strani kalote imaju zalotane svaka po tri sitne zlatne žice. Žice su na krajevima savijene u sitne kukice čija je funkcija bila držati perle koje su bile provučene kroz žice. Na naušnici A-18129b ostala je sačuvana jedna perlica (biser?) dok druge dvije nedostaju. Na naušnici A-18129a nedostaju sve tri perlice.

2.-3. st.

Neobjavljeno

TIP 2.2

30.

Naušnica, inv. br. A-18148

Solin, (bez podataka o prispijeću u Muzej)
zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, biser
vis. 1,7 cm, tež. 0,79 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je pričvršćeno kvadratno ležište od zlatnog lima za kamen koji nedostaje. Na sve četiri strane ležišta kroz lim je pričvršćena po jedna zlatna žica na koju su nanizani biseri. Žice su na krajevima savijene u sitne kukice koje pričvršćuju bisere. Dva bisera nedostaju.

3. st.

Neobjavljeno

TIP 2.3

31.

Naušnica, inv. br. A-18124

Beograd, kupljeno 1912. god.
zlatna žica, zlatni lim, smaragd
vis. 1,7 cm, šir. 1,0 cm, tež. 0,49 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je poprečno zalotana vrpca od zlatnog lima koja obuhvaća perlu od šestostrano obrađenog zelenog kamena (smaragda) te tako oblikuje glavu naušnice.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

32.

Naušnica, inv. br. A-18143

Donji Petrovci (Mitrovica), dar 1900. god.
zlatna žica, zlatni lim, smaragd
vis. 2,5 cm (perla 1,2 cm), šir. 1,0 cm, tež. 1,25 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je poprečno zalotana vrpca od zlatnog lima koja obuhvaća perlu od šestostrano obrađenog zelenog kamena (smaragda) te tako oblikuje glavu naušnice. Perla je oštećena.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

33.

Par naušnica, inv. br. A-18151a, A-18151b

Benkovac, kupljeno 1936. god.

zlatna žica, zlatni lim, smaragd, zeleni kamen

a) vis. 2,3 cm, tež. 0,61 g

b) vis. 2,3 cm, tež. 0,85 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukice su poprečno zalotane vrpce od zlatnog lima koje obuhvaćaju perle. Naušnica A-18151b ima perlu od šestostrano obrađenog smaragda, a naušnica A-18151a ima perlu od zelenog kamena.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

34.

Par naušnica, inv. br. A-9212a, A-9212b

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica, zlatni lim, smaragd

a) vis. 2,1 cm, tež. 0,94 g

b) vis. 2,1 cm, tež. 0,84 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukice su poprečno zalotane vrpce od zlatnog lima koje obuhvaćaju perle te tako oblikuju glave naušnica. Perle su od šestostrano obrađenog zelenog kamena (smaragda), a kod naušnice A-9219b perla je oštećena.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

35.

Par naušnica, inv. br. A-18130a, 18130b

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica, zlatni lim, kamen

a) vis. 1,6 cm, šir. 1,3 cm, tež. 0,75 g

b) vis. 1,6 cm, šir. 1,3 cm, tež. 0,82 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukice su poprečno zalotane vrpce od zlatnog lima koje obuhvaćaju perle te tako oblikuju glave naušnica. Perle su od šestostrano obrađenog kamena.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

36.

Par naušnica, inv. br. A-18174a, A-18174b

Beograd, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

a) vis. 2,1 cm, šir. 1,0 cm, tež. 0,83 g

b) vis. 2,1 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,79 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukice su poprečno zalotane vrpce koje su obuhvaćale perle.

Perle nedostaju, ali je oblik naušnice isti kao kod prethodnih.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

37.

Naušnica, inv. br. A-18127

Nepoznato nalazište, kupljeno 1934. god.

zlatna žica, zlatni lim, perla (jantar?)

vis. 1,2 cm, šir. 1,5 cm, tež. 0,53 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je poprečno zalotana vrpca koja obuhvaća perlu (jantar?) te tako oblikuju glavu naušnice.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

38.

Naušnica, inv. br. A-18156

Sisak, Kupa, kupljeno 1925. god.

zlatna žica, zlatni lim, biser

vis. 2,1 cm, tež. 0,79 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je poprečno zalotana vrpca koja obuhvaća perlu od ovalnog bisera probušenog po dužini.

2.-prva pol. 4. st.

Neobjavljeno

TIP 2.4

39.

Naušnice, inv.br. A-9201

Kostolac, kupljeno 1914. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, urezivanje

a) vis. 2,1 cm, tež.1,68 g

a) vis. 2,1 cm, tež.1,73 g

Par naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Žica je provučena kroz dvije vrpce od žlijebljenog zlatnog lima koje su križno postavljene i savijene tako da oblikuju ležište za kamen koji nedostaje. Na krajevima su vrpce savijene prema van i djeluju poput čaške cvijeta. Kroz vanjsku vrpcu na svakoj naušnici provučena je zlatna žica na koju je bilo pričvršćeno ukrasno zrno. Žica kroz koju je išla perla je na jednoj naušnici okomito postavljena, a na drugoj vertikalno što upućuje na to da je zlatar vjerojatno na kraju savijao žicu u obliku slova S te mu se tako potkrala mala nepravilnost pri izradi.

2.-4. st.

Literatura:

Katalozi izložbe 1991(Arezzo),

1993 (Torino): 158, kat. 205.

Muzeopis 1996: kat.149

40.

Naušnice, inv. br. A-9208

Sisak, Kupa, jaružanje, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim, smaragd

vis. 1,9 cm, tež. 1,60 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je poprečno zalotana vrpčasta zlatna žica koja pričvršćuje kvadratno oblikovani okvir od iskucane zlatne žice. Na okvir je sa svake strane omotana tanka zlatna žica koja je provučena kroz perlu od šestostrano obrađenog zelenog kamena (smaragd). Perla je probušena po dužini i pomoću te tanke žice pričvršćena u sredinu okvira. Na gornjem dijelu okvira pričvršćena je vertikalno zlatna žica na kojoj je vjerojatno bila perla.

3.-druga pol. 4. st.

Neobjavljeno

TIP 2.5

41.

Naušnica, inv. br. A-15876a

Bušetinci (Virovitica), dio ostave, dar 1873. god.

zlatna žica, zlatni lim, zeleno staklo

vis. 3,1 cm, tež. 1,61 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotano kvadratno oblikovano ležište od iskucane zlatne žice u koje je umetnuto zeleno staklo. S donje strane ležišta pričvršćena je alkica od zlatne žice na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Na privjesku je zlatna granula i vjerojatno je bila obješena perla koja nedostaje. Uz naušnicu je pronađena i okrugla zlatna pločica (A-15876b) koja je možda bila dio naušnice.

3. st.

Literatura:

Demo 1981: Tab. II:32 a

42.

Naušnica, inv. br. A-9203

Sisak, dar "Društvo Siscia"

zlatna žica, zlatni lim, granat, zeleno staklo, iskucavanje, urezivanje

vis. 3 cm, tež. 1,82 g

Naušnica s kukicom za vješanje u obliku slova S od zlatne žice kružnog presjeka. Na S-kukicu zalotana je ukrasna glava u obliku zatvorenog kvadratnog zlatnog ležišta u kojem je zeleno staklo. Oko ležišta je okvir od zlatnog lima ukrašen urezima. Na donjem dijelu ležišta su dvije alkice na kojima vise dva privjeska od zlatne žice. Privjesci u gornjem dijelu imaju spiralno namotanu žicu ispod koje je nanizano po jedno kruškoliko zrno granata.

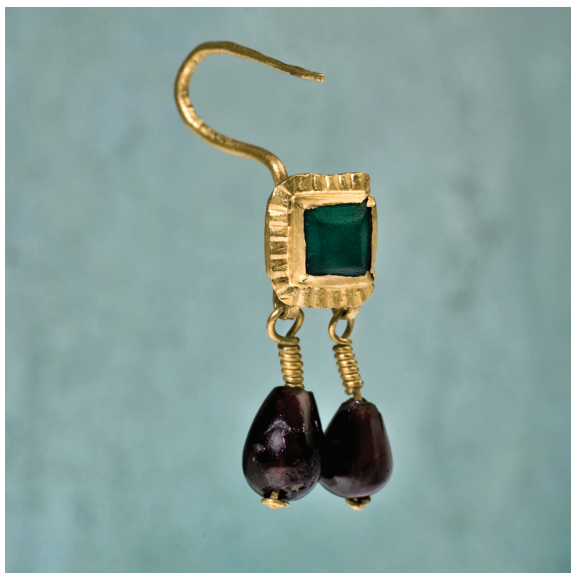
2.-3. st.

Literatura:

Demo 1981: Tab. II:34

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 158, kat. 206.

Muzeopis 1996: kat. 150.

43.

Naušnica, inv.br. A-9199

Sisak, Kupa, kupljeno 1900. god.
zlatna žica, zlatni lim, zeleno staklo
vis. 2,1 cm, tež. 1,37 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je pričvršćeno kvadratno ležište od zlatnog lima u kojem je zeleno staklo. Na donjem dijelu ležišta pričvršćene su tri alkice na kojima vise privjesci od zlatne žice. Sva tri privjeska imaju u gornjem dijelu ukras od spiralno namotane žice. S gornje strane ležišta je jedna zlatna žica koja je spiralno namotana na S-kukicu.

2.-3. st.

Neobjavljeno

44.

Naušnica, inv.br. A-9206

Sisak, Kupa, kupljeno 1911. god.
zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, urezivanje
vis. 2,4 cm, tež. 1,92 g

Naušnica s kukicom za vješanje u obliku slova S od zlatne žice kružnog presjeka. Na S-kukicu zalotana je ukrasna glava u obliku zatvorenog kružnog ležišta u kojem je bio kamen koji nedostaje. Oko ležišta je okvir od zlatnog lima ukrašen urezima.

3. st.

Literatura:

Demo 1981: Tab. II:33

45.

Naušnica, inv.br. A-18159

Sisak, Kupa, kupljeno 1912. god.
zlato
vis. 2 cm, tež. 0,85 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotano kvadratno ležište od zlatnog lima za kamen koji nedostaje. Oko ležišta je okvir od urezanog zlatnog lima. Sa strane je mala kukica od zlatne žice na koju je vjerojatno bio obješen privjesak.

3. st.

Neobjavljeno

TIP 2.6

46.

Naušnica, inv. br. A-9188

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.
zlatna žica, zlatni lim, pseudogranulacija
vis. 3,0 cm, šir. 1,3 cm, tež. 2,26 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S zalotanom na dublje ovalno ležište oko kojeg je okvir od zlatnog lima po rubu ukrašen pseudogranulacijom. Iznad ležišta pomoću zlatne žice pričvršćena je manja okrugla pločica od zlatnog lima koja je također obrubljena pseudogranulacijom. Sa svake strane ležišta su petlje od zlatne žice na kojima visi po jedan privjesak ukrašen spiralno namotanom žicom. Privjesci završavaju zlatnom kuglicom koja je vjerojatno pridržavala biser. Naušnica je identična prethodnoj osim što nedostaju biseri i staklo koje je ispunjavalo ležište.

kraj 1.-3. st.

Neobjavljeno

47.

Naušnica, inv. br.9195

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.
zlatna žica, zlatni lim, pseudogranulacija, zeleno staklo, biser

vis. 4,3 cm (zbog deformirane kukice), šir. 1,3 cm, tež. 2,40 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S zalotanom na dublje ovalno ležište u kojem je zeleno staklo. Oko ležišta je okvir od zlatnog lima obrubljen pseudogranulacijom. Iznad ležišta pomoću zlatne žice pričvršćena je manja okrugla pločica od zlatnog lima koja je također obrubljena pseudogranulacijom. Sa svake strane ležišta su petlje od zlatne žice na kojima visi po jedan privjesak ukrašen spiralno namotanom žicom. Privjesci završavaju biserom i zlatnom kuglicom koja pridržava biser. Nedostaje biserno zrno na jednom privjesku.

kraj 1.-3. st.

Literatura:

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino):
159, kat. 207

48.

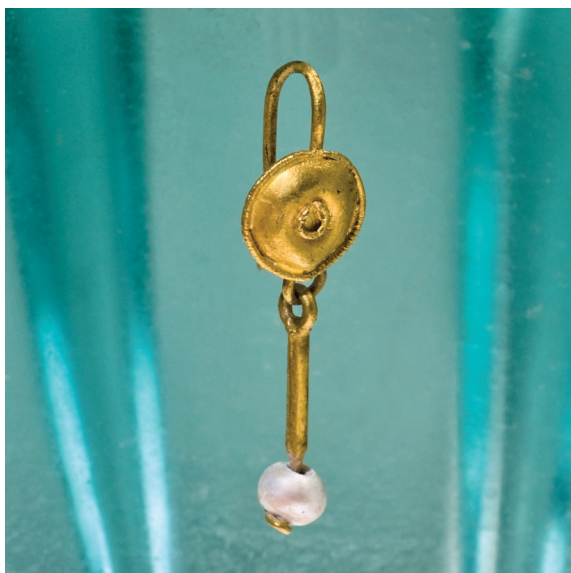
Naušnica, inv. br. A-9207

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.
zlatna žica, zlatni lim, pseudogranulacija, staklo

vis. 3,3 cm, šir. 1,3 cm, tež. 2,22 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Kukica je na kraju raskucana i zalotana na dublje ovalno ležište oko kojeg je okvir od zlatnog lima po rubu ukrašen pseudogranulacijom. Iznad ležišta je zlatna žica spiralno namotana na S-kukicu. Sa svake strane ležišta su petlje od zlatne žice na kojima visi po jedan privjesak ukrašen spiralno namotanom žicom. Privjesci završavaju zlatnom kuglicom koja je vjerojatno pridržavala biser.

kraj 1.-3. st.
Neobjavljeno

TIP 2.7

49.

Naušnica, inv. br. A-9191

Sisak, dar "Društvo Siscia"
zlatna žica, zlatni lim, biser
vis. 2,8 cm, tež. 1,02 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotan okrugli disk od zlatnog lima obrubljen zlatnom žicom i u sredini ukrašen malim kružićem od zlatne žice. Ispod diska žica kukice savijena je u petlju i na nju je obješen privjesak od zlatne žice koji završava biserom.

1.-3. st.

Demo 1981: Tab. II:35

50.

Naušnica, inv. br. A-18163

Sisak, dar "Društvo Siscia"
zlatna žica, zlatni lim
vis. 2,6 cm, tež. 0,99 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S. Na kukicu je zalotan okrugli disk od zlatnog lima. Ispod diska žica kukice savijena je u petlju i na nju je obješen privjesak od zlatne žice na kojem je vjerojatno bila perla.

1.-3. st.

Neobjavljeno

TIP 2.8

51.

Naušnica, inv. br. A-18152

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 4,8 cm, tež. 1,77 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Iznad grede je okrugla pločica od zlatnog lima, a između njih su tri zlatne granule.

1.-3. st.

Neobjavljeno

52.

Naušnica, inv. br. A-18153

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 3,8 cm, tež. 1,98 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedana kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Iznad grede je okrugla pločica od zlatnog lima, a gornji rub grede ukrašen je pseudogranulacijom.

1.-3. st.

Neobjavljeno

53.

Naušnica, inv. br. A-9197

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 3 cm, tež. 1,59 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Na kukicama grede i privjesaka je po jedna zlatna granula. Iznad grede je okrugla pločica od zlatnog lima obrubljena pseudogranulacijom, a između njih su dvije zlatne granule (treća nedostaje).

1.-3. st.

Neobjavljeno

54.

Naušnica, inv. br. A-18141

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 3,3 cm (2,2 cm bez privjesaka), šir. 1,3 cm, tež. 1,6 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Ispod grede je okrugla pločica od zlatnog lima.

1.-3. st.

Neobjavljeno

55.

Naušnica, inv. br. A-9193

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 2,3 cm, šir. 1,5 cm, tež. 1,47 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Ispod grede je okrugla pločica od zlatnog lima sa zlatnom granulom na vrhu.

1.-3. st.

Neobjavljeno

56.

Naušnica, inv. br. A-18161

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim

vis. 3,8 cm, tež. 2,07 g

Naušnica s kukicom od glatke zlatne žice savijene u obliku slova S na koju je zalotana greda od zlatnog lima. Ispod grede sa svake strane je po jedna kukica na kojoj visi privjesak od zlatne žice. Na jednom privjesku biser, dok na drugom nedostaje. Ispod grede je zlatna žica savijena tako da predstavlja kružnu pločicu.

1.-3. st.

Neobjavljeno

57.

Naušnica, inv. br. A-18172

Sisak, jaružanje Kupe, kupljeno 1912. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje

vis. 1,8 cm, šir. 2,3 cm, tež. 1,14 g

Naušnica od koje je sačuvana samo greda od zlatnog lima na kojoj je sa svake strane po jedna kukica. Na jednoj visi privjesak od zlatne žice, dok na drugoj privjesak nedostaje.

1.-3. st.

Neobjavljeno

TIP 2.9

58.

Naušnica, inv.br. A-9174

Surduk, kupljeno 1910. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, prolamanje

vis. 2,5 cm, tež. 3,84 g

Naušnica sa S-kukicom koja je pričvršćena na dvije križno postavljene vrpce od zlatnog lima. Vrpce su sa stražnje strane ukrasne glave pričvršćene na okrugli okvir ukrašen tiještenjem (rebrasti ukras). Unutar okvira je ukras ukrašen tehnikom prolamanja i u sredini je vjerojatno bio biser koji danas nedostaje. Ispod ukrasne glave je horizontalna vrpca od zlatnog lima, ukrašena urezivanjem, koja je sa stražnje strane pričvršćena pomoću četiri vertikalne trakice od zlatnog lima. Trakice su na donjoj strani bile savijene u kukice na koje su bili obješeni privjesci.

3. st.

Literatura:

Demo 1981: Tab. II:35

59.

Naušnica, inv.br.A-9175

Vinkovci, kupljeno 1939. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, prolamanje, smaragd

vis. 3,3 cm, tež. 3,93 g, promjer ukrasne glave 1,8 cm

Naušnica sa S-kukicom za kopčanje na kojoj je ukrasna glava u obliku rozete. Kružni štita-sti dio od zlatnog lima ukrašen je tehnikom prolamanja s motivom šest pelti. U središnji četvrtasti otvor tankom je žicom pričvršćen smaragd. Na poledini je križno pojačanje koje nosi petlju za vješanje, a u donjem dijelu završava kukicom poviše koje je ukrasna profilirana vrpca lima.

3. st.

Literatura:

DEMO 1981: Tab. II:36

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 159, kat. 210

Muzeopis 1996: kat. 151

60.

Naušnica, inv.br. A-9176

Srijemska Mitrovica, rimski grob, kupljeno 1913. god.

zlatna žica, zlatni lim, iskucavanje, prolamanje, biser

vis. 4,6 cm, tež. 2,73 g, promjer ukrasne glave 2,2 cm

Naušnica sa S-kukicom za kopčanje koja je pričvršćena na dvije križno postavljene zlatne vrpce koje su zalotane na stražnju stranu ukrasne glave. Na horizontalni neukrašeni dio sa stražnje strane zalotane su četiri vertikalno postavljene zlatne vrpce. One su prema gore zalotane za stražnji dio ukrasne glave, a prema dolje savijene u kukice na koje su obješeni privjesci. Sačuvan je samo jedan privjesak koji na sredini ima malo okruglo ležište za kamen. Ukrasna glava izrađena je od zlatnog lima u tehnici prolamanja s motivom osam pelti, a u središnjem kružnom dijelu tankom žicom pričvršćen je biser. Nedostaju tri privjeska i ukrasno zrno na četvrtom privjesku.

3. st.

Literatura:

Demo 1981: Tab. III:2

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino): 159, kat. 209

Literatura

Bibliography

Becatti 1955:

Becatti G., *Oreficerie antiche dalle minoiche alle barbariche*, Rom.

BMCJ:

Marshall F.H., *Catalogue of the Jewellery, Greek, Etruscan and Roman in the Departments of Antiquities, British museum*, London, 1911.

Bobovec 2008:

Bobovec A., *Rimski kompleks Ciglenice u Osekovu*, Kutina.

Bulat 1989:

Bulat M., Rimski zlatan nakit u Muzeju Slavonije, *Osječki zbornik*, XX, 279—297.

Demo 1981:

Demo Ž., Skupni nalaz novca i nakita 3.stoljeća iz Bušetine kraj Virovitice, *Podravski zbornik* 81, 215—227.

Fácsady 2007:

R. Fácsady A., Earrings on stone monuments from Pannonia, in: *Thiasos, Festschrift für Erwin Pochmarski zum 65. Geburtstag*, Wien, 229—242.

Fácsady 2009:

R. Fácsady A., *Jewellery in Aquincum*, Budapest.

Higgins 1961:

Higgins R. A., *Greek and Roman Jewellery*, London.

Jevremov 1983:

Jevremov B., *Nakit skozi arheološka obdobja*, Ptuj.

Jovanović 1978:

Jovanović A., *Nakit u rimskoj Dardaniji*, Beograd.

Katalozi izložbe 1991 (Arezzo), 1993 (Torino):

Tesori nazionali della Croazia-Capolavori dei musei di Zagabria-Arheološki muzej, Arezzo 1991. Arte e Cultura in Croazia-dalle collezioni del Museo archeologico e del Museo d'arte ed arti decorative di Zagabria-Torino 1993. Arheološki muzej u Zagrebu - izbor iz fundusa, Zagreb, 1993.

Koščević 1991:

Koščević R., *Antička bronca iz Siska*, Zagreb.

Mihovilić 1979:

Mihovilić K., Prstenje i naušnice rimskog doba Slovenije, *Arheološki vestnik* XXX, Ljubljana, 223-239.

Milovanović 2003:

Milovanović B., Earrings – Symbol of F femininity of Roman Ladies of Viminacium, in: *Anodos Studies of the Ancient World*, Trnava, 3/2003, 131—143.

Milovanović 2004:

Milovanović B., Nalazi naušnica u rimskim provincijama na teritoriju Srbije, <http://www.viminacium.org.rs/ELibrary/Monografije> (26.4.2012).

Milovanović et al. 2006:

Milovanović B., Raičković A., Redžić S., Stilsko-tipološke odlike i poreklo formi naušnica rimskog perioda u Srbiji, [http://www.viminacium.org.rs/ELibrary/arch_sci/Volume1\(23.6.2012\)](http://www.viminacium.org.rs/ELibrary/arch_sci/Volume1(23.6.2012)).

Muzeopis 1996:

Muzeopis 1846-1996, katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, Zagreb, 1996.

Petru 1972:

Petru S., *Emonske nekropole*, Catalogi et Monographie 7, Ljubljana.

Plesničar-Gec 1972:

Plesničar-Gec Lj., *Sjeverno emonsko grobišče*, Catalogi et Monographie 8, Ljubljana.

Plinius N.H.:

C. Plini Secundi Naturalis Historiae

Pliny, the Elder: *The Natural History*, London, 1855, John Bostock and Henry T. Riley (eds.).

Popović 1996:

Popović I., *Rimski nakit u Narodnom muzeju u Beogradu, II Zlatan nakit*, Antika VI/2, Beograd.

Popović 1997:

Popović I., *Remek-dela rimskih zlatara*, Zbirka narodnog muzeja u Beogradu, Beograd.

Popović 1998 (1999):

Popović I., Roman Jewelry in the Form of Hercules Symbols in the Central Balkans, *Starinar*, XLIX, 72—92.

Popović 2001:

Popović I., *Kasnoantički i ranovizantijski nakit od zlata u Narodnom muzeju u Beogradu*, Antika VIII, Beograd.

Spomenici zlatarstva 1969:

Spomenici zlatarstva od prethistorije do srednjeg vijeka: iz zbirke Arheološkog muzeja, katalog izložbe, Zagreb.

Višić-Ljubić 1994:

Višić-Ljubić E., Naušnice, *Salona Christiana*, 243—247, Split.

Višić-Ljubić 2002:

Višić-Ljubić E., Naušnice, *Longae Saloniae/Sv.1*, 219—227, Split.

Thesaurus Colapis fluminis 2012:

Thesaurus Colapis fluminis –Blago rijeke Kupe arheološka istraživanja Kupe kod Siska prije 1. svjetskog rata, katalog izložbe, Arheološki muzej u Zagrebu, 2012.

Zotović 1995:

Zotović Lj., Tipološka analiza minduša od srebra iz rimskih radionica Viminacijuma, in: *Radionice i kovnice srebra / Silver Workshops and Mints*, Beograd, 233—242.

RIMSKE
ZLATNE
NAUŠNICE
iz Arheološkog muzeja
u Zagrebu

Roman Gold Earrings
from The Archaeological Museum in Zagreb